

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraine)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата вносить 15 К., 15 Мар., 3 Дол., 6 рублів,
піврічна 8 К., 3 рублі, квартальна 4 К. 50 сот., 1.75 руб.
Кожда зміна адреси 50 с. Ціна сього числа 40 сот., 15 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький.

Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.

Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

IV рік. Ч. 40.

Відень, 30-го вересня 1917.

Ч. 170

Внутрішня боротьба в Росії й українська справа.

Невдача затіяної і досі ще нецільком зліквідованої афери Корнілова внесла деяку гостроту у взаємні відносини російських партій. Безпосередній наслідок сеї афери був той, що вона зміцнила ліве крило російської революційної демократії й оживила її діяльність. В боротьбі проти Корнілова Керенський мусів оперти ся на рада робітничих і салдатських депутатів, серед яких почав зміцнювати ся вплив немилосердно пореслідуваних передтим большевиків. Концентрація реакційних сил Росії під проводом Корнілова автоматично викликала концентрацію і зміцнення демократичних сил. Виступ Корнілова безперечно причинив ся до скристалізування суспільно-політичних груп російського громадянства та примусив показати властиве обличчя ті партії, що, ховаючи ся під плащиком демократизму, вже від довшого часу праювали для реакції. Нелише праві й октябристи та поступовці, які цілком неслушно почали себе називати радикальними демократами, а й велика частина кадетів досить виразно показали своє спочутте до переворотової акції Корнілова.

Акція Корнілова, спинена на самім початку опором зорганізованої демократії, не привела до кривавої розв'язки внутрішнього російського спору, а скінчила ся лишень одною парадною реакційних сил Росії. І треба признати, що ся парадна випала досить величаво й показала, що організація реакційних сил пішла далеко наперед. Становище дипломатії почвирного порозуміння в Петрограді й голоси англійської та французької преси в часі контрреволюційного походу Корнілова показали досить недвозначно, що союзниці Росії готові підтримувати кадетів проти демократії так само, як підтримували їх проти паризму. Можна думати, що сила контрреволюційних елементів у Росії й підтримання їх за кордоном не дозволили Керенському зробити відповідних висновків з акції Корнілова та зруйнувати реакційні організації. Керенський, що так немилосердно душив большевиків по їх петроградській авантурі з липня, показав себе дуже ласкавим супротив учасників реакційної акції Корнілова. Відомі розпорядки правительства проти Корнілова з його генералами та цивільними прихильниками не стоять в жаднім відношенню до їх злочинної акції. Керенський стараеть ся очевидно не так закріпити хочби лишень тимчасову побіду демократії над реакцією, як осягти хоч на короткий час помірне ворогуючих таборів російського громадянства.

Єдиним рішучим кроком правительства Керенського в бік демократії є проголошення російської республіки. Але се є лише тактичний козир в боротьбі демократичного табору проти буржуазійного, а не остаточний результат перемоги більшості громадянства над меншістю. Республіку проголосив у Росії не загально признаний орган, а тимчасове правительство, яке само ледви тримаєть ся у власти. Проголо-

шення республіки не зробило й великого вражіння на російським громадянстві, бо фактично нічого не змінило у внутрішніх відносинах Росії. Російська республіка не має навіть свого президента й Керенський вагаєть ся, чи проголошувати себе тим президентом, чи ні. Зрештою основою республіканського ладу є не так президент, як правосильний демократичний парламент, який може бути вибраний лише по відбуттю Установчих Зборів, отже по введенню в життя конституції держави. Та „парламентарна“ репрезентація, яку хочуть вибрати на демократичній конференції рад робітничих, салдатських і селянських депутатів, очевидно не може заступити правосильного парламенту, як не може демократична конференція заступити Установчих Зборів.

До тогож і теперішнє правительство зовсім не показує бажання опирати ся на самій лише демократії й правити проти заможних кляс. На відвороті при зреформуванні свого кабінету Керенський віддав важніші ресорти кадетам або людям, що стоять близько до них. Соціалдемократи дістали другорядні портфелі, а крім того не послали до міністерства жадного з своїх визначніших провідників. Та не успіло міністерство зложити ся, як вибухла в нім криза, виступили з нього соціалдемократ Скобелев і соціалреволюціонер Авксентієв. Коли конференція рад робітничих, салдатських і селянських депутатів удасть ся, то буде се, здаєть ся, кінцем теперішнього правительства, не зважаючи на вмиле баянсування Керенського між демократією і консервативними кругами громадянства.

Що-ж-до відносин між Петроградом і Україною — то вони так само заплутані, як і відносини в самім російським громадянстві. Рішучий виступ українських військових і цивільних органів по боці тимчасового правительства в конфлікті з Корніловим повинен би, здавало ся-б, причинити ся до усунення дотеперішніх непорозумін між Петроградом і Києвом. Але ми поки-що не маємо жадних відомостей про якийсь крок тимчасового правительства в сім напрямі. Українців, як і всі недержавні народи Росії, не може задоволити проголошення самої лише республіки, бо вони жадають федеративної республіки. Але в заявах правительства нетільки нема вказівок в сім напрямі, але не видко й наміру змінити своє дотеперішнє негативно-вичікуюче відношення до українських жадань. По здержанню воєнної акції Корнілова лише максималістична частина Ради робіт. і салд. депутатів висловила ся відкрито за сповнення українських жадань. З сього можна виводити, що як правительство далі буде тримати ся своєї дотеперішньої політики супротив Українців, як не загал Українців, то бодай їх крайні партії можуть зеднати ся з російськими максималістами в боротьбі проти правительства. Ся небезпека для правительства тим більша, що вплив большевиків у Раді

робіт. і салд. депутатів постійно зростає. Більшість меншевиків і інших поміркованих елементів, що підтримують правительство, така незначна, що прихильники Керенського Чхеїдзе, Анісімов, Гоц, Дан, Скобелєв і Церетелі виступили з президії Ради.

Перед вибухом корніловської афери становище Українців було дуже важке, особливо для їх національно-політичних провідників. Протип Українців ужито всіх засобів боротьби чорносотенного російського шовінізму від спроб провокаційних погромів до фальшування розмови председателя Українського Генерального Секретаріату з французькими журналістами й обвинувачувань у „германофільстві“. Дивовижну в їх положенню лояльність Українців супроти Росії російські націоналісти вважають чомусь річю самозрозумілою, але самозрозумілі змагання Українців до національно-політичного усамостійнення в рамках федеративної Росії кваліфікують як державну зраду, жадаючи від правительства гострих репресій. Не зважаючи на піднесені і подразнені настрої українського громадянства, витворені наслідком накинених правительством званої інструкції Генеральному Секретаріату, ніде на Україні не повстало жадного заміщення й дезорганізації. Коли повстання большевиків у липні знайшло на Україні деякий відгук у відомій виступі полуботківців, то реакційна акція Корнілова в українськiм громадянстві знайшла лише найрішучіший опр. Старання російських націоналістів викликати розкiл в українськiм таборі, що знайшли свій найяскравіший вислів у провокаційнім поході проти Винниченка, не мали найменшого успіху. Але напади чорної сотні безумовно викликали в українськiм таборі зміцнені радикальних елементів.

Отже російське безладде, найбільшим висловом якого є продовженне боротьби між двома таборами російського громадянства під проводом Керенського й Корнілова, не спинило органічного розвитку українських національних сил. А зріст сили лівої російської демократії в Петрограді й поразка російських чорносотенців на Україні, що так завзято підтримували Корнілова, творять сприяючі умови для дальшої боротьби українського народу за національно-політичну волю.

М. Троцький.

Кріза в Українськiм Генеральнім Секретаріаті триває далі.

В звязку з відкиненням тимчасовим російським правительством виробленої Радою і предложеної правительству до затвердження тимчасової конституції України (див. „Вістник“, ч. 166, стор. 562), замість якої видало правительство дня 17 вересня н. ст., інструкцію Генеральному Секретаріату України (див. „Вістник“, ч. 167, стор. 579), уступив з председательства в Генеральнім Секретаріаті Винниченка, а за ним зложили свої мандати й інші генеральні секретарі. Прийшло до утворення нового Секретаріату на чолі з Дм. Дорошенком, але по останнім відомостям і Дорошенко зложив свої повноваження. Кріза в Генеральнім Секретаріаті перед трьома тижнями, до якого часу маємо автентичні вісти, не була ще залагоджена.

Та виразних даних про причини й мотиви уступлення Винниченка й інших членів Генерального Секретаріату таки не маємо. На сю тему маємо тільки коротеньку згадку в тій частині дискусії на повній Раді дня 21 серпня н. ст. про відношенне до центрального російського тимчасового правительства, яка дійшла до нас. Коли депутат Чапковський замітив, що „не втима, не незадоволенне з інструкції, а просто зрозумінне неможливости працювати при таких апараті заставило його (Винниченка) уступити з Секретаріату“, Винниченко на се заявив: „Говорачи про димісію, я не подавав мотивів... Мотиви я готовий предложити Раді, коли вона того захоче. Поки-ж-що заявляю, що жаден з мотивів, наведених попереднім промовцем, не є причиною мого уступлення“. На запитанне слідом за сим депутата Стасюка, чи Винниченко зголосив уже свою димісію, Винниченко від-

повів, що поки-що він ще є секретарем, але має намір уступити...

В „Р'бчи“ з дня 26/VIII була видрукована така телеграфічна вістка з Київa: „Дня 25/VIII на довірочнім засіданню Малої Ради обговорювано димісію цілого складу Генерального Секретаріату. Українські соц. дем., а також представники неукраїнської демократії висловились за неприйняттям димісії. Винниченко на се заявив від імени всіх секретарів, що вони беруть свою димісію назад“.

Коли ж Винниченко таки уступив, на се зложили ся хіба обставини, що стоять за Ц. У. Радою та її партіями. Є деякі підстави думати, що уступлення Винниченка зажадало тимчасове російське правительство й не виключене, що тут відіграла свою ролю афера з кореспондентом французької часописи „Intransigeant“, який перекутив подані йому Винниченком інформації про українську справу, зазначивши, що, по словам Винниченка, в Центральній Українській Раді заідає деяке число германофілів.

На всякий випадок виключене те, щоб уступлення Винниченка й цілого попереднього складу Генерального Секретаріату наступило наслідком недовіри до нього хочби одної значнійшої групи в Раді, а тим більше наслідком опозиції соціалістів революціонерів, як се хотіли пред-

Дмитро Дорошенко.

ставити в заграничній пресі деякі „поінформовані“ особи, не зважаючи на се, що Винниченко вів несимпатичну для сих елементів компромісову політику у відношенні до інших національностей, щоб позискати їхнє співробітництво, і у відношенні до російського правительства, щоб не зривати з ним усіх мостів і не позбутися в часі зросту реакції публично-правної основи для діяльности автономічного органу управи наразі частиною України.

Подало ся ще в одній віденській часописі в телеграмі зі Стокгольму, що міродатною партією на Україні є саме партія соц. рев. і що се вона повалила Винниченка. Якою ся партія є „міродатною“, можна судити по тім, що в попереднім Генеральнім Секретаріаті було всього двох членів сеї партії, а в Секретаріаті Дорошенка нема, здасть ся, жадного. Та й не диво, бо ся партія становить в Раді лише невелику групу, яка, що правда, займає симпатичне нам радикальне становище в національнім питанню, але складасть ся з дуже пестрих, політично незрілих елементів, які незавше вміють відрізнити принципіальне поставленне національних постулатів від способу переведення на практиці конкретних завдань національної політики. Першенство в Раді належало й належить ся українським соціалдемократам, і як се показало голосуванне в Раді дня 22/VIII в справі відкинення

російським правительством конститутції України, за сею партією пішла ціла Рада в її українській частині з виїмкою найскрайнішої національної групи, а саме національних революціонерів і лівої частини українських соціалістів революціонерів. Резолюція українських соц. дем. збрала 247 голосів проти 36, а в другім читанню 227 проти 16.

Про особистий склад нового Генерального Секретаріату подає відомости краківська „Nowa Reforma“ за московським „Echo-m Polsk-им“ з дня 31 серпня н. ст. Читаємо тут: „Генеральний Секретаріат ніяк не може залагодити кризи, яка витворила ся останніми часами в його лоні. По уступленню Винниченка та значної частини інших членів Секретаріату покликана Мала Рада до влади новий Секретаріат, поручаючи предсідательство й портфель внутрішніх справ бувшому комісарови Галичини й Буковини Дорошенкови (у. с. ф.), а дальші секретаріати Зарубінови (рос. с. р.), Винниченкови (у. с. д.), Рафесови (бундовець), Савченко-Більському, Весоловському, Степенкови й Потоцькому. Віцесекретарями для справ національних вибрано Поляка Міцкевича і Жіда Зільберфарба. Однак і сей Секретаріат, як доносить „Русское Слово“, не утримаєть ся при власті. Передовсім зголосив димісію Дорошенко, покликуючи ся на те, що склад Секретаріату утворено без порозуміння з ним. Домагаєть ся він цілого ряду змін у складі Секретаріату, в противнім разі відмовляєть ся прийняти предсідательство“.

З сього складу Секретаріату бачимо, що лічить він вісім осіб. Отже менше на одного, ніж передбачує видана російським правительством інструкція. Певно нема тут генерального писаря. Щодо осіб — то з попереднього складу лишили ся з Українців Винниченко та Степенко (обидва с. д.), з представників національних меншостей Зарубін і Рафес. Новими особами є Весоловський (у. с. д.), Савченко-Більський і Потоцький, імена, які перший раз зустрічаємо. Віцесекретарями для національних справ лишили ся ті самі особи. Таким чином бачимо, що українські соціалдемократи і в сім зменшенім Секретаріаті є репрезентовані найсильнійше, при чім лишив ся Винниченко, що є потвердженням, що його ніхто не думав усувати від проводу в політиці крім тих Українців поза межами Росії, які дуже симпатизують з „соціалістами революціонерами“.

Що Винниченко добре стоїть серед Українців у Києві, свідчить отся вістка, яку подаємо за „Биржевыми Відомостями“ з дня 7 вересня н. ст.: „Сьогодні опускає Петроград українська делегація. Вчора Дорошенко побував у заступника міністра предсідателя Некрасова, котрому подав мотиви своєї димісії. Дорошенко звернув увагу Некрасова, що Винниченко тішить ся великою популярністю і тимчасове правительство зробить помилку, коли його не затвердить. Тимчасове правительство не противить ся затвердженню Винниченка на предсідателя Секретаріату. Але до сьогоднішнього дня Рада не предложила лісти членів Секретаріату на затвердження тимчасового правительства“.

В сій вістці саме находимо потвердження того, що уступленню Винниченка було наслідком неприхильного відношення до нього й репрезентованої ним лінії політичного поведіння російського тимчасового правительства, бо коли тепер „тимчасове правительство не противить ся затвердженню Винниченка“, то значить, воно противило ся сьому ранійш. З сього, як не мож краще, видко, що Винниченко уступив під давленням зовнішніх обставин, мабуть наслідком ріжних денунціяцій на нього й на український рух, яким давало віру правительство, та що невиключений його поворот до власті.

По останнім відомостям прийшло до остаточного подання кризи в Секретаріаті. Предсідателем став знову Винниченко. До Секретаріату увійшов відомий учений економіст проф. Туган Барановський.

Інструкція Ген. Секретаріату на сесії Ц. У. Ради.

В днях 18 до 22 серпня відбула ся сесія повної Центральної Української Ради, предметом обряд якої була головна справа виданої петроградським тимчасовим правительством інструкції для Генерального Секретаріату України. З сих нарад маємо на жаль звідомлення тільки з другої половини засідань, яке подаємо тут за „Кіевск-ою Мыслью“ з 22 й 23 серпня н. ст.

На вечірнім засіданню Ц. У. Ради 20 серпня н. ст. промовляв А. Золотарев (бундів.) від ім. російських соц.-дем. і Бунду та виступив в обороні прийняття інструкції. Правда, в інструкції є багато слабих місць, — говорив Золотарев — і вона далеко не відповідає тим домаганням, які піднесено в статуті. В інструкції нема додатного відношення до української демократії. Ціла інструкція пересякнена недовіррем до органів революційної демократії і в ній можна найти багато поживи для критики. Та треба рахувати ся зі зміною взаємного відношення сил у краю. І треба прийняти інструкцію. Не можна підступувати революції різкими резолюціями зліва, бо се буде ударом в порожнє місце. Не можна проривати революційний фронт демократії. Можна думати, що правительство робить помилку, робить кроки, які не заслуговують одобрення, але ще не можна обвинувачувати тимчасове правительство в контрреволюційности. Далі доказував бесідник, що з точки погляду на увесь хід російської революції теперішня інструкція всеж є побідою, бо в ній міститься виразне ствердження ідеї органу краєвої власті. Реальна політика вимагає, щоб інструкцію використати як базу для дальших завойовань. Теперішня хвиля не надаєть ся до бою. Зближують ся вибори до Установчих Зборів. На черзі — величезний процес, величезні завдання. Інструкція дає повну можливість працювати в потрібнім напрямі. Всі наші надії — говорив Золотарев на закінченне своєї великої промови — на наше єднання. Треба передовсім думати про інтереси єдності всієї революційної демократії і з сеї точки погляду не можна відкидати інструкції, а треба її прийняти (Оплески серед частини Ради).

Священик Матюк з Холмщини (безпарт.) піддав різкій критиці позицію тимчасового правительства в українській справі. Недавно тимчасове правительство боронило принципу самоозначення народів,

Ми — говорив бесідник — не боїмо ся польської демократії. Але ми боїмо ся консервативно-клерикальної польської буржуазії. Переходячи до інструкції, бесідник говорив: «Я не чув ніодного бесідника, котрий одобрив би інструкцію. Всі критикують її різко, всі говорять, що вона не годить ся, але всі додають... а ви все-таки прийміть її (Бурливі оплески). Се нагадує мені 1915 р., коли ми відступали, але вперто твердили: ми побіджаємо. Інструкція се мертворождена дитина недавно повінчаної пари — демократичного Петрограду й буржуазійної Москви (Бурливі оплески). З угоди 16 липня протягом одного місяця лишили ся самі крихти. Де-ж гарантія, що за місяць не відберуть від нас і сих крихток? Як можна довіряти тим, хто вже раз не дотримав свого слова?»

А. Шульгин (соц. федер., секретарь для міжнаціональних справ) виступив з великою промовою. Від розвязки отсеї справи — говорив бесідник — залежить доля нашої автономії, доля України й доля цілої російської революції. Тут пропонували видати правительству війну, війну без зброї, іншу війну — не давати грошей, хліба, салдатів і т. ин. Та ми знаємо, що коли зачнем гостру боротьбу, затрясет ся фронт, буде новий прорив і доля України буде повторенням долі Польщі. Не час говорити про війну й гостру боротьбу. Треба шукати іншого шляху. Правительство видало інструкцію, не питаючи нас о думку. Воно дало нам куцу автономію і не питає про наше одобрення. Питання в тім, наскільки відповідає інструкція нашим сподіванням. В другім універсалі ми самі відмовили ся від самовільного здійснення автономії України до Установчих Зборів. І льогічним наслідком сеї нашої постанови й була інструкція, що зовсім не нарушує другого універсалу. Се не крок назад, а льогічний вивід з другого універсалу. І коли повстає вражіння, що ми пішли назад, се викликане тільки тим, що ми самі утворили статут Генерального Секретаріату, який не відповідає основам другого універсалу. І треба згодити ся, що преславний § 19 дійсно містить поняття союзної держави. Бесідник пропонував прийняти інструкцію й максимально використати її. Під сим оглядом на окрему увагу заслугує § 4 інструкції, який дає право Секретаріатові вироблювати й предклатати до розгляду правительства законопроекти, що торкають ся життя краю. Необхідно використати сю точку не для того, щоб іти шляхом угоди, а для того, щоб іти шляхом боротьби (Оплески). Треба виробити новий проект статуту й, користуючи ся § 4, предклатати його правительству. Підтримувати новий статут будемо вже ми не посилкою одної тільки делегації до Петрограду, а делегаціями з усіх кінців України. Треба прийняти інструкцію яко річище для дальшої боротьби. (Отсю передачу змісту промови спростовує Шульгин в «Кіевской Мысли» письмом в редакцію такого змісту: «Моя остання промова, виголошена на засіданню Ради, у вашій і деяких інших часописах передана з деякими перекрученнями її дійсного змісту. Зосібна в «Кіевской Мысли» сказано, що я назвав статут Генерального Секретаріату відступаючим від угоди з дня 16 липня. Міжтим я говорив з сього приводу так: Статут Генерального Секретаріату містить в собі ті основи, на яких ми будемо стояти до Установчих Зборів, але які відкинемо, як тільки одержимо можливість на всю ширину поставити нашу федеративну програму. Що-ж торкаєть ся акту з дня 16 липня, я зовсім не заявляв і не міг заявляти, що статут Генерального Секретаріату, одним з авторів якого я себе назвав, відступає від умови з Церетелі й іншими членами правительства. Моя думка зводила ся до того, що деяка неясність акту 16 липня дала можливість правительству, опираючи ся на сей акт, видати таку невдоволяючу, вузьку та явно недоброзичливу у відношенню до українського народу інструкцію.»).

Ісаєвич (укр. соц. рев.) гостро полемізував проти прийняття інструкції. Між Українцями й тимчасовим правительством викопана пропасть. З російською демократією ми не будемо поривати, але тимчасове правительство? Воно само пірвало зі своєю демократією. Прийняти інструкцію значить поставити в фальшиве положення Центральну Раду у відношенню до всієї української демократії і у відношенню до тої часті України, котра тепер відорвана від неї. Відкинувши інструкцію, Центральна Рада ще не підіймає прапору повстання. Але Центральна Рада й далі піде шляхом революційної творчости, інакше Центральна Рада все втратить в очах народу, котрий поки-що, слава Богу, має до неї довіру.

Григорев (безп. соц.) також полемізував проти прийняття інструкції. Бесідник говорив, що з великоруським народом ми жили, як браття, а торгуємо ся, як кадети (Оплески). Ви підготовляєте не автономію України, а чорт знає що! (Оплески). Знавці державного ладу заявляли в Петрограді нашій делегації, що ніде вони не находили прикладу утворення такого статуту, якого домагаєть ся Генеральний Секретаріат. Треба було їм відповісти: творять ся нові форми життя, а коли у ваших книжках се не написане, то панове-державознавці, запишіть се собі (Сміх. Оплески). Чейже Центральної Ради також ніхто не затверджував. Ми утворили її самочинно. І тепер також не потрібні нам ніякі штемплі. Авторитет Центральної Ради зріс по виданню першого універсалу, а по другім універсалі він починає падати. Інструкції не можна прийняти. Поступім так: Передаймо справу в комісію і хай вона тягне її так довго, як тягнула справу юридична нарада (Оплески). Даймо сей непотрібний папір до архиву, а самі творитимемо життя по свому статуту (Оплески), по нашому статуту, що авторитетніший від «цидулок» правительства (Бурливі оплески).

На дневнім засіданню 21 серпня вели ся далі дебати над відношеннем до правительственной інструкції під проводом М. Грушевського. Ліста бесідників обіймала 61 осіб. Перший говорив А. Чапковський (безп. соц.). Він признав, що інструкція звернена не по адресі, бо се не результат бажань Української Центральної Ради. Говорячи в дальшій часті своєї промови про відношення тимчасового правительства до українського народу, бесідник навів факт одержаного того дня приказу військового начальства відправити ся негайно на фронт двом членам Всеукраїнської Ради салдатських депутатів. На підставі сього й інших фактів бесідник виводив, що до такого тимчасового правительства не може бути ніякого довірря. Полемізуючи з В. Винниченком, Чапковський думав, що інструкція є не реалізацією ідей автономії, а тільки її компромітацією. Єднання з неукраїнською демократією необхідне, але чи відходячи звідси в разі розриву з правительством, представники неукраїнської демократії пійдуть з нами на розрив? На підставі заяв деякої часті не-Українців у Малій Раді бесідник не допускав такого їх відношення до Українців. Предклатаний правительством Секретаріат не є апаратом влади, а тільки її фікцією. «Я розумію — говорив Чапковський — уступлення Винниченка. Не втомленість, не невдоволення інструкцією, а просто розуміння неможливости працювати при таким апараті заставило його уступити зі Секретаріату.» На основі таких думок група безпартійних соціалістів запропонувала зовсім зігнорувати інструкцію і перейти до чергових справ.

З особистою заявою виступив В. Винниченко: «Говорячи про димісію, я не наводив мотивів і тому тих, хто говорить про се, прошу не творити замотанини й не наводити мотивів, не запитавши про них мене. Мотиви я готов подати Центральній Раді, коли вона забажає сього. А поки-що заявляю, що ніодин з мотивів, наведених попереднім бесідником, не є причиною мого уступлення.

М. Стасюк запитав, чи В. Винниченко вже подав ся до димісії. В. Винниченко відповів, що поки-що він ще секретарь, але має намір димісіонувати.

По рішенню обмежити дискусію тільки промовами фракційних бесідників забрав слово проф. Косинський (кадет). Почав він вказівкою, що в Раді чують ся нарікання на кадетів двоякого роду з приводу ріжничі партії народньої свободи з іншими партіями та з приводу приписуваного партії великого впливу на політичне положення. «Так, ми маємо — говорив бесідник — деякий вплив навіть тоді, коли не беремо участі у влади. Наші ріжничі з іншими партіями містять ся в тім, що наша партія — надклясова й позанаціональна. Ми представляємо собі ясно, що не може бути держави, зложеної з одної кляси.

Тому наша партія державна, неклясова. Ми говоримо, що необхідно знайти таку державну будову, при котрій всім можна жити однаково. Що торкаєть ся розв'язки національної справи, ми говоримо про краєву, а не територіально-національну автономію. Ми, партія реальної політики, не обіцюємо раю на землі; треба подбати за нинішній день, щоб завтра було краще. Завдань, яких не можна здійснити, ми не ставимо. В цілости признаю глибоку й талановиту аналізу Винниченка. Він ясно сказав: одержати те, чого хочемо, ми не можемо тепер. Не можна повести порівняння між Фінляндією і Україною. Тут нема таких даних для утворення різко відокремленої держави. Я повинен звернути ще увагу на ту обставину, що всяка державна організація нетільки дає права, але й накладає деякий тягар обов'язків. В теперішній час війни ледви чи можна все осягнути. Тому наша партія пропонує прийняти інструкцію і таку формулу переходу: «Вислухавши реферат генеральних секретарів і інструкцію, Українська Центральна Рада, уважаючи, що інструкція утворює правову базу для розвитку законних змагань українського народу, переходить до чергових справ.» Я прилучаю ся до думки високоповажаного товариша Винниченка (в залі грімкий сміх), що дана інструкція представляє собою базу. Ви бачите, що взаїмні відносини сил змінюють ся. Партія боїть ся, що реакція піде дуже далеко. Я бою ся, що коли інструкція не буде прийнята, реакція піде ще дальше.» Бесідник заявив, що його партія дуже цікавить ся українською справою й, покликуючи ся на М. Грушевського, навів на доказ факт інформування про українську справу Мілокова в період першої Думи партією народньої свободи тут у Києві. На закінченні своєї промови проф. Косинський бажав, щоб український народ працював і ділав у порозумінню з усіма народами Росії, а в такім разі партія піде з ним і обіцяє свою сильную підтримку. Промова представника кадретів, переривана кілька разів іронічним сміхом аудиторії, закінчила ся повною нестачею знаків одобрення.

Гутман (жид. об. соц. пар.) заявив, що його партія виставила своїм гаслом домагання національно-територіальної автономії, за що накинули ся на неї сусіди-соціалісти, називаючи її націоналістичною. Але партія не відмовить ся від сього гасла. При помочи соціалізму вона бажав позіставити пролетаріятові національну культуру та признає кождому народови право на самоозначенне аж до відокремлення. Проти відокремлення України партія, в принципі не маючи нічого, стоїть тепер в залежності від умов. Федерацію партія розуміє яко союз рівних. Автономію треба переводити по строго-етнографічним принципі. Волю Установчих Зборів можна передішити не шляхом практичного здійснення, а принципіальною заявою про автономію. Признаючи істотні недостачі інструкції, Гутман уважав її тільки кільцем у ланцюзі й задержав ся на її додатнім значінню. Вислідом її відкинення був би розрив з демократією, а сей розрив зміцнить зазіханне і без того наполоханого вже обивателя до буржуазійних партій, що скріпить контрреволюцію. Горожанська війна покажет ся в теперішню хвилю грізною небезпечкою для цілої революції. Тому треба прийняти інструкцію як основу для дальшої боротьби.

На вечірнім засіданню головував проф. М. Грушевський. Виступив ряд бесідників за інструкцією і против інструкції. Вислухано реферат Х. Барановського, що вернув з Петрограду. Він подав нові дані про перебіг переговорів з правительством і запропонував не піддавати ся провокації та не йти на розрив з тимчасовим правительством.

Дубинський (жид. дем. об'єд. п.) думав, що не можна допустити шляхів противників прийняття інструкції. Шлях розриву веде до небезпечної ізоляції від тимчасового правительства й від російської демократії.

Ф. Крижановський (укр. труд. п.) вказав, що інструкції не можна прийняти. Коли-ж правительством збажає мати на Україні Секретаріят, трудова партія не протривить ся сьому.

В. Рудницький (поль. дем. центр.) думав, що не можна робити угоди з недемократичним правительством, але його акт треба використати: цілий Секретаріят затвердить Рада, а 9 секретарів — правительством.

М. Порш (укр. с.-д.) пропонував розв'язати справу на основі гострої аналізи сил у хвилю перелому настрою революційної демократії і, не приймаючи інструкції, але стаючи на її ґрунт, розвивати дальше її основи. Бесідник предложив резолюцію фракції с.-д.

Панченко (укр. с. р.) заявив, що фракція соц. рев. прилучаєть ся до резолюції с. д. з поправками, 14 секретарів 9 посилавть ся на затвердження правительства; в резолюції вказуєть ся, що інструкція не задовольє нетільки Українців, але й національної меншости.

Г. Бойко (соц. фед.), Матушевський (лівиця), Лукашевич (револ. фракція п. п. соц.) висловили ся за прийняттям інструкції.

Денне засідання 22 серпня почало ся о 11 год. перед полуднем. Головував проф. М. Грушевський.

По залагодженню деяких інших справ приступила Рада до голосування над резолюціями. Перед голосуванням виступив цілий ряд бесідників, головню представників фракцій. Від р. с. д. п. меншевиків виступив М. Балабанов, що мотивував і прочитав резолюцію меншевиків і Бунду. Від фракції рос. соц. рев. говорив Сарджев, котрий заявив, що фракція р. с. р. прилучаєть ся до резолюції укр. с. д. з деякими поправками, які внесуть ся в часі читання по пунктам. Представник фракції соціалістів-федералістів Бойко вказав, що фракція с. ф. голосуватиме за резолюцією укр. с. д. Трудовики, як заявив Крижановський, лишили членам фракції волю при голосуванню. М. Шаповал (київський повітовий комісар) від імени меншости укр. с. р. заявив, що стримуєть ся від голосування. Г. Крупнов від партії народньої свободи заявив, що фракція стримуєть ся від голосування. Представники польської централі прилучили ся до резолюції укр. с. д. з поправкою укр. с. р. Фракція лівиці п. п. с. заявила, що прилучаєть ся до резолюції укр. с. д. Любинський (укр. нац.-рев.) вніс від фракції націонал-революціонерів окрему резолюцію, та запропонував, аби всі резолюції, внесені фракціями, прочитати відразу. Збори відкинули сю пропозицію. Потім українські націонал-революціонери й меншість українських соціалістів-революціонерів покинули залю. На пропозицію укр. с. р. зроблено коротку перерву та національні революціонери й меншість с. р. вернули. Вкінці поставлено під голосування резолюцію українських соц.-демократів з поправкою соціалістів-революціонерів. Текст резолюції відчитав М. Порш. За резолюцією голосувало 247, проти 36; стримало ся 70. Далі поставлено резолюцію націонал-революціонерів, за якою голосувало 21 членів Ради.

А. Чапковський вніс резолюцію від імени безпартійних українських соціалістів. Але безпартійні заявили, що вони голосували «за» резолюц. націонал-революціонерів.

Потім почало ся читання прийнятої резолюції у. с. д. по пунктам. В результаті відбуло друге засідання з поправками. За резолюцією голосувало 227, проти 16 членів Ради. Стримали ся від голосування рос. соц. дем., «Бунд» і деякі Українці.

Текст прийнятої резолюції такий:

І. «Вислухавши реферат Генерального Секретаріату Української Центральної Ради про переговори з тимчасовим правительством у справі затвердження Генерального Секретаріату й вислухавши видану 17 серпня н. ст. тим-

часовим правительством інструкцію Генеральному Секретаріатові, Українська Центральна Рада, признаючи, що інструкція:

1) подиктована недовіррем до змагань усієї демократії України;

2) пересякнена імперіялістичними тенденціями російської буржуазії у відношенню до України;

3) нарушує угоду Української Центральної Ради з тимчасовим правительством з 16 липня;

4) не дає можливости демократії України утворити власть на цілій території, заселеній українським народом;

5) звужує й ослаблює значінне влади Генерального Секретаріату, не охоплюючи всіх краєвих справ і потреб населення України (справи: харчова, військова, судова, комунікації, пошт і телеграфів);

6) перешкаджає утворенню і праці міцної революційної краєвої влади (§§ 6 і 9);

7) признаючи всупереч порозумінню української і неукраїнської демократії невідповідаюче взаїмним відносинам націй в краю число (4) генеральних секретарів для представлених в Українській Центральній Раді неукраїнських національностей, вона має на цілі знищити єдність української і неукраїнської демократії;

8) зовсім не відповідає потребам і бажанням нетільки українського народу, але й національних меншостей, що живуть на Україні, —

Українська Центральна Рада вважає необхідним твердо й рішуче вказати тимчасовому правительству:

а) що інструкція з 17 серпня стоїть у суперечности з угодою У. Ц. Р. з тимчасовим правительством з 16 липня, від якого тільки й могла й може виходити У. Ц. Р. в справі приготування усієї України до автономного ладу, Українського Установчого Зібрання і всеросійських Установчих Зборів;

б) що інструкція служитиме перешкодою в дійсній роботі по організації краю, викликаючи зайві й непотрібні загострення і ослаблюючи силу та твердість революційної краєвої влади;

в) що в інтересі добрих взаїмних відносин між Україною і Росією необхідно в найкоротшій часі поробити заходи в цілі переведення в життє норм взаїмних відносин між тимчасовим правительством і відповідальним перед центральною властю (?) Генеральним Секретаріатом, які впливали-б з угоди 16 липня.»

II. «В інтересі можливо швидкого установлення міцного ладу, закріплення і поглиблення завойовань революції на Україні та здійснення необхідних для сього заходів, — У. Ц. Р. вважає необхідним:

а) предложити з числа 14 секретарів Ради — 9 генеральних секретарів, указаних у тимчасовій інструкції, на затвердження тимчасовому правительству;

б) поручити Комітетові У. Ц. Р. й Генеральному Секретаріатові виробити статут, що означив би взаїмні відносини між Українською Центральною Радою і її Генеральним Секретаріатом;

в) поручити Генеральному Секретаріатові виробити ряд законопроектів у справі плянового задоволення потреб трудових мас населення, а саме: в робітничій справі, земельній, харчовій і просвітній;

г) підняти перед тимчасовим правительством питання про війну й мир, смертну кару й інші репресії;

д) негайно приступити до приготовної праці по скликанню Українського Установчого Зібрання і всеросійських Установчих Зборів;

е) звернути ся до всіх націй України з вказанням на всі недостачі тимчасової інструкції й зазивом трудових мас населення усієї України до зорганізованої боротьби за свої інтереси та до об'єднання довкола Української Центральної Ради.»

По прийняттю резолюції від імени президії української фракції с. д. Є р е м і є в запитав, як розуміти відношення до інструкції тимчасового правительства, бо в резолюції нічого не говорить ся про прийняття інструкції. В. Винниченко відповів, що інструкція приймається до відома. Далі заявив В. Винниченко, що він зложив обовязки члена Генерального Секретаріату. Секретарі лишуть ся на місцях, поки Комітет Ради не затвердить нового Секретаріату.

М. Балабанов відчитав і мотивував таку резолюцію, предложену фракцією рос. соц. дем. робітничої партії (меншевиків) і «Бунду».

«Українська Центральна Рада признає, що опублікована тимчасовим правительством інструкція Генеральному Секретаріатові не дає тих гарантій, які потрібні для краєвої влади, маючої потрібну силу й авторитет.

Разом з сим, приймаючи під увагу, що інструкція, містячи в собі признання принципу автономного устрою України й негайного установлення в ній окремого краєвого органу управи, є безсумнівним завойованнем української і всеросійської демократії, що загальні норми краєвого органу, творені інструкцією, можуть стати вихідною точкою для дальшого розвитку краєвого органу та для утворення в краю твердої революційної влади;

висловлюючи переконання, що тимчасове правительство, зостаючи на ґрунті програми 21 липня, здійснить свою власть в дусі угоди з Центральною Радою 16 липня, признаючи дальше, що відмова предложення до затвердження Секретаріату тимчасовому правительству, на основі опублікованої інструкції в теперішніх умовах, — негайно потягне за собою розрив загальнонаціонального фронту в той час, як запобіжить сьому предложенню до затвердження Секретаріату та признання твореного краєвого апарату базою для дальшого укріплення революційної влади на Україні, приведеної до закріплення єдності української і неукраїнської демократії, — Українська Центральна Рада предкладає Секретаріат, відповідальний перед нею, до затвердження тимчасового правительства.»

З огляду на те, що значна більшість фракцій висловила ся за прийняттям резолюції, предложеної українськими соціалдемократами, фракція російських соціалдемократів заявила, що бере назад свою резолюцію, полішивши собі право робити поправки в резолюцію українських соціалдемократів. Але з огляду на відкинення українськими соціалдемократами пороблених меншевиками й «Бундом» поправок фракція р. с. д. п. заявила, що стримується від голосування над основною резолюцією.

В позачерговій заяві генеральний секретарь М. Рафес повідомив про телеграму Зарубіна й Міцкевича з приводу правительственного пояснення щодо Генерального Секретаріату. Ось її текст: В розмові з представниками Генерального Секретаріату Зарубіним і Міцкевичем у звязку з обговоренням у Києві Центральною Радою інструкції Генерального Секретаріату товариш міністра предсідателя Некрасов яко представник тимчасового правительства дав такі пояснення:

«Згідно з інструкцією тимчасове правительство затвердить трьох генеральних секретарів не-Українців замість чотирьох наслідком установлення Генерального Секретаріату в числі 9, а не 14 генеральних Секретарів. Пункт 9-й інструкції про можливість безпосереднього передавання тимчасовим правительством місцевим властям своїх постанов у наглих випадках, що не терплять проволочки, мотивований умовами воєнного часу, бо не можна поставити тимчасове правительство в неможливість безпосередніх зносин з місцевими властями у воєнний час. Іменування комісара України при тимчасовім правительстві відбудеть ся в порозумінню з Генеральним Секретаріатом. Подрібне означення компетенції генеральних се-

кретарів відбудеться при їх безпосередній участі по їх затвердженню тимчасовим правительством.»

Про інші справи, які були предметом обрад Ради, подамо в найблизчій числі.

Уконституування київської городської думи.

Вибрана на основі нового виборчого закону київська городська дума відбула 21 й 22 серпня н. ст. перші засідання, на яких переведено вибори председателя думи та його заступників і городського голови, його заступників і членів управи. Сі вибори остаточно виявили політичне обличчя нової думи й визначили напрямок взаємин між поодинокими партійними й національними угрупованнями в Києві.

Щоб мати ключ для зрозуміння ситуації, подивимося, які партії і яким числом мандатів заступлені в думі. На загальне число всіх радних мають: блок російських соціалістів революціонерів, соціалдемократів меншевиків і жидівського Бунду 44, блок українських соціалдемократів і соціалістів-революціонерів 25, безпартійні Росіяне, під якими криються головною російські націоналісти, 18, кадети 10, російські соціалдемократи більшовики 7, Поляки 6, жидівський демократичний блок 5, жидівський соціалістичний блок 3, українські соціалісти-федералісти 1, польські соціалісти 1. Таким чином соціалісти всіх відтінків і національностей мають 2/3 всіх радних і могли б утворити міцну більшість, якби... якби не було між ними великих різниць, що майже виключають співробітництво. Блок російських соц. дем. меншевиків з соціалістами револ. і Бундом ділять від російських соц. дем. більшовиків гострі тактичні різниці, а від українських соціалістів — національні різниці. Так звані „російські“ соціалісти в Києві, що рекрутують ся головним чином з жидівських і українських ренегатів та всяких московських зайд, використовуючи своє хвилеве верховодство в революційнім русі, з правдивою московською нахабністю хотять верховодити і в міській життєвій нашої столиці Києва. Цілком справедливе жадання українських соціалістів, щоб на чолі думи стали Українці та щоб до городської управи не пустити жадного кадета, які показали себе явними ворогами Українців, блок „російських“ соціалістів брутально відкинув і пішов на угоду з кадетами, Поляками й Жидами против Українців!

Українці виставляли на становище председателя Думи Дмитра Антоновича, а на становище городського голови Миколу Порша. Обидва кандидати є заслуженими українськими революційними діячами та провідниками української соц. дем. роб. партії. При наміченню кандидатів на председателя Думи на кандидата російського соціалістичного блоку соц. дем. меншевика Дрелінга подано 33 картки, на кандидата Українців Антоновича 25. Супроти того Антонович зняв свою кандидатуру, а Дрелінга вибрано 57 голосами соціал. блоку, кадетів, Поляків і Жидів проти 8 голосів націоналістів. Українці й більшовики не брали участі в голосуванні.

На другий день при виборах заступників председателя думи виявилось, що наступило порозуміння між російським соціал. блоком і українськими соціалдемократами, які відступили від жадання не пускати до городської управи кадетів. Але від сього жадання не хотіли відступити українські соц. рев. і між ними й укр. соц. дем. наступив розрив. При наміченню кандидатів на заступників председателя на Антоновича подано 57 карток, на російського соц. рев. Суховиха 48 карток. Кадети, націоналісти й Поляки заявили, що вони не будуть голосувати. При тайнім голосуванні Антонович дістав 63 голосів за й 8 проти, Сухових 53 за і 15 проти. При голосуванні, хто з заступників председателя має бути першим, більшість висловила ся за Суховихом, не зважаючи на се, що він дістав значно менше голосів, і не зважаючи

на се, що Антонович є репрезентантом другої з ряду думської групи.

Здається, отся дрібна обставина була безпосередньою причиною, що згода українських соц. дем. з російським соціал. блоком відразу порвала ся. При виборах городської управи всі українські соціалісти в ультимативній формі зажадали з початку, щоб городським головою був Порш, а вкінці щоб хоч старшим заступником голови був Українець. Але російський соціалістичний блок і на се не згодив ся та запропонував Українцям місце другого заступника голови й 4 членів управи на 10. Коли до згоди з Українцями не прийшло, соціалістичний блок в цілі переведення своїх кандидатів запропонував два місця в управі кадетам та по одному Полякам і Жидам, щоб позискати їх голоси. Зібравши таким способом більшість, російський соціал. блок перевів вибір на голову рос. соц. рев. Рябцова 48 голосами проти 22, а на заступника голови Жиди Гінзбурга, рос. соц. дем. меншевика, 47 голосами проти 23. Кандидати Українців — Порш на голову і Маєвський (с. р.) на заступника голови — перепали, бо дістали тільки українські голоси (по 22). Російські націоналісти зовсім не брали участі у виборах.

На членів управи вибрано рос. соц. дем. меншевиків Спіцина й Крутицького, рос. соц. рев. Львова, Сіньковського і Морейніса та кадета Ярошевича. Вибір другого заступника голови й решти (4) членів управи мав наступити на другім засіданню. Чи переведено вибір другого заступника голови й решти членів та кому дістали ся сі місця, відомостей не маємо. З огляду на те, що соц. блок приобіцяв кадетам 2 місця в управі, а вибрано наразі одного, та що по одному місці мають ще дістати Поляки й Жиди, виходило б, що для Українців нестане місця в київській городській управі.

Ось так „товариші“ різної масти на спілку з кадетами й Поляками усунули з управи столиці України Українців! Сеї обиди Українці ніколи не забудуть і нікому її не подарують.

В декларації, яку зложив у думі Довженко іменем укр. с. д., про се поступованне російських соціалістів згадано такими словами: Російські соціалісти револ. й соц. дем. не захотіли піти з нами, а пішли разом з буржуазійними партіями. Про се повинні знати наші виборці, щоб було для них ясно, чому ми не матимемо змоги проводити все те, що проводити перед ними зобов'язали ся...

З сих засідань думи варто занотувати ще, що на московську державну конференцію послала дума п'ятьох відпоручників: Гінзбурга (рос. соц. дем. меншевик), Незлобіна (рос. соц. рев.), Золотарйова (бундовець), Льва Чикаленка й Довженка (укр. соц. дем.). Кандидати кадетів (Тригорович-Барський і Чолгановський) перепали. Укр. соц. рев. поставили ся негативно до обіслання конференції і у виборах відпоручників не брали участі. — Платню городському голові, його заступникам та 10 членам управи визначено всім рівно по 7600 руб. річно.

3 голосів німецької преси про українську справу.

Як оцінюють Німці недавні події на Україні, яку вагу до них прив'язують з точки погляду своїх інтересів і як взагалі ставлять ся до несподіваного для них українського руху, видно з різних голосів німецької преси.

„Хто знав перед війною у Німеччині багато про Україну“ — запитує радник Болерт у „Schlesische Zeitung“ з 27 мая с. р. І відповідає: „Знали ми, що правда, Русинів, галицьких Українців як путящих сільських робітників і читали принагідно про гнет і зле обходження з Русинами з боку Поляків, — але взагалі се було все. Про російських Українців — десять одинадцятих усіх — чули ми ще

менше. Певно мало хто в Німеччині давніше глибше вглянув в історію, спосіб життя і серце сього народу. Війна й під сим оглядом стала учителькою". Далі йдуть вражіння з галицької України. Свое відношення до українського руху виявляє автор в отсих словах: „Коли тепер очевидно російські Українці хочуть саме в свої руки взяти долю свого народу, за їх змаганнями новопридані приятелі в Німеччині слідять з живим зацікавленням і щирими бажаннями“.

Один з таких „приятелів“ пише в „Kieler Zeitung“ з 30 мая у статі „Фінляндія і Україна“: „Вільна Україна на південнім сході се сильне запевнення нашого забезпечення хлібом, бо сей могутній пшеничний край може наситити багато мільонів людей. Пособляєм нашим власним інтересам, коли улекшимо інородцям Росії осягнення їх політичної самостійности“.

З приводу пущеної у світ „поінформованими“ людьми неправдивої вістки про проголошення України себе республікою помістив Ф. Рід у „Deutsche Zeitung“ (Берлін) з 12 липня статтю п. з. „Україна й ми“, в котрій автор зазначив, що се (фіктивне) проголошення означає для Німеччини „так само велику некріваву перемогу, як для Росії тяжку поразку, котра відібеться глибоко на цілім економічним життю велетенської держави“.

З того само приводу написана й стаття д-ра Фалька Шуппа в 15 зош. „Osteuropäische Zukunft“ під многозначним заголовком „Наша ціль осягнена!“ Автор висловлює сподівання, що політика Німеччини піде сильнішим шляхом в українській справі, а саме в напрямі узискання економічних користей. „Коли наша участь у розвитку української справи — пише п. Шупп — була досі переважно політична, тепер може вона, коли осягнено велику ціль (?), простягнути ся на культурні й торговельно-політичні точки! В сім змислі вітають держави почвірного союзу новий державний твір над Дніпром!“

Інші надії привязує до українського руху Сільвіо Бредріх-Курмален (Kurmahlen) у „Berliner Neueste Nachrichten“ з 28 червня. Моральним і політичним обовязком Німеччини — каже він — признати фінляндську державну незалежність, скоро Фінляндці проголосять її. „Про 30-мільоновий український народ треба сказати те саме. Чи можемо не зважати на їх заяви (Тут приводить автор резолюції всеукраїнського національного зїзду у Києві в справі фактичного здійснювання автономії України до Установчих Зборів і в справі повновласників України на мировім конгресі). Коли Українці змагають енергічно до своєї так сформульованої цілі, маєм усяку причину стати їм помічними при сім і вже тепер заявити, що ми готові признати їх самостійність, скоро вона стане фактом. Се могло-б принести Україні волю, а нам мир. Ми сього не уважаєм зовсім за виключене, що знайдесть ся комбінація, в якій Австро-Угорщина повітала-б порозумінне з Українцями, а вони порозумінне з Австро-Угорщиною, але не хочемо докладніше вглиблювати ся в сі питання, які належать до сфери інтересів наших союзників“. Автор противник побільшення Польщі коштом України, бо Польща хоче також зрости коштом Литви. До того Поляки не утворили польської армії, зате мріють про Польщу від моря до моря.—Ту саму статтю передрукувала „Magdeburger Zeitung“ з 30 червня п. з. „Ми й Росія“ і „Rhein- und Ruhrzeitung“, Duisburg, з 30 червня п. з. „Східні питання“.

З сеї точки погляду дивить ся на український рух і якийсь шведський політик у „Berliner Neueste Nachrichten“ з 11 червня, про якого замічає часопис, що його пророкування дивним дивом усе потверджували ся пізнішими фактами. На думку сього зручного в пророкуванню шведського політика „жаден український салдат не стрілив би більше на Німеччину, колиб Українці знали, що Німеччина хоче поперти їх змагання до незалежности всіма своїми засобами могутньої держави. Се шлях до миру з Росією. Може він не вигідний, але має сю добру прикмету, що творить щось тривке. Іншою дорогою не можна осягнути безпосереднього

порозуміння з Росією. Окремий мир може був колись з царською Росією можливий. Окремий мир з Росією, яка находить ся на шляху розпаду, належить до неможливостей“. Сей голос шведського політика надрукував також штутгартський „Der Türmer“ у 19 ч. п. з. „Одинокий шлях до мира з Росією“.

Коли отже таке значінне могло-б мати утворення окремої української держави, не бракує й голосів, що закликають Українців просто до повстання. Таку пораду дає емеритований генерал піхоти Ліберт у передовиці „Tägliche Rundschau“ з 30 липня ч. 384 в статі „Як виглядає на Сході“. Він пише: „Україні мусимо пособити, щоб вона найшла поміч проти Московщини, оперла свою самостійність, яку треба здобути, на осередні держави й щоб так само, як Польща, відтепер ся від Сходу та й під економічним оглядом аби прилучила ся до центральної Європи. Се воля до сього кроку“... „Німецький перелім у східній Галичині прибуває в саму пору. Треба думати, що успішніше не можна помогти піднесенню поневоленого народу ніж тим походом наперед союзних військ у напрямі Одеси (?). Утеча побитої російської 11 армії й уступання найблизших армій з обох боків являють ся немов гаслом для південно-руського (?) народу до повстання проти гнобителів“.

Далеко обережніше дивить ся на сю справу менший чином автор, полковник Імануель, в ч. 176 ілюстрованої часті берлінської часописи „Der Tag“ з 31 липня. У статі „Фінляндія і Росія яко явища розкладу Росії“ він висловлює сумніви, чи Україна схоче зовсім позбавити ся всякого звязку з Росією. „Що Україна відірветь ся зовсім від Росії й утворить зовсім незалежну державу, як се може стати ся з Фінляндією, ледви чи можна се прийняти“. Подавши короткі дані з історії й визвольного руху України, пише автор: „Останні події на Україні з певністю вказують на те, що там сильний рух за відокремленням перемінив ся в діло“. „Залежить від того, чи центральна власть досить сильна, щоб здавити змагання до відокремлення або погодити ся з ними, коли в зародку не можна здушити руху. Питання, що виходить далеко поза російські внутрішні відносини й відноситься до будуччини європейського державного твору, котрий тут починає здійснювати ся. Не хочемо його перепіювати, але не сміємо зменшувати його значіння, особливо тому, що події у Фінляндії й на Україні, не зважаючи на основну різницю народностей, в середині близько споріднені з собою“.

Ще дальше йде в своїй обережності п. Евген Бухгольц у довшім історичнім виводі „Росія і Русь“ в „Germania“ з 31 мая. Він бачає „багато перетерпівшому, але також неспокійному (розумієть ся, українському) народови всього добра“. Але хотів би бачити „доказ здатности до позитивної політичної діяльности“, бо-ж „Українці, як задля свого числа, так і заселеної ними території дуже добре є в силі утворити здатну до життя державу. Політичний розвиток сучасности пособляє всупереч усякому людському передбаченню зовсім незвичайно українським змаганням до волі. Без теперішніх подій, що порушують світ, Українці ще дуже довго могли-б ждати на здійснення своїх ідеалів, бо українські народні маси в своїй цілості ще ніяк не переконані про потребу самостійности української держави“.

Інші знов часописи менше песимістично дивлять ся на український рух, як попередній автор, бачуть в нім велику силу, що переросла всякі сподівання, а Україну яко територію уважають здатною до самостійного державного життя.

„Події на Україні, — пише сараєвська „Bosnische Post“ в ч. 143 з 26 червня, — блискуче зорганізований український рух, що так швидко увійшов у життє, належить до великих несподіванок, які зайшли в часі всевітньої війни. Коли Москалі й Поляки вже з егістичних причин у слові й цисьмі негували існування україн-

ської справи, була навіть у таборі осередніх держав між дослідниками історії сильна партія, котра була того погляду, що навіть колиб удалося визволення України осередніми державами, ми може дожили-б видовища, що Українці се ніщо инше, як Москалі, й не хочуть жадного визволення. Ще перед не таким давнім часом викликала зацікавлення полеміка в справі сього між д-ром Гансом Гартмаером і професором Олександром Брікнером. А тепер перший зі згаданих, котрий твердив, що ще доживемо на Україні чудес народньої сили, блискуче реабілітований“.

А „Kölnische Volkszeitung“ з 27 червня просто каже, що „українська держава сьгодні вже не утопія. Україна має все для самостійної держави, вугле, руду, залізо, дерево та збіжжя. Росія жила досі з того; Україна давала, Росія брала. Головна українська ріка Дніпро сполучує Чорне море з Балтійським морем і обливає великоруську область“. Але жалкує автор, що для руху за незалежністю України не впало досі в Німеччині зі стола правительства приязне слово, хібно думаючи, що таке слово впало в Австро-Угорщині.

Було багато статей в німецькій пресі з приводу перших переговорів і угоди Центральної Української Ради з тимчасовим правительством. Се дало підставу часописям зайняти ся політичним відношенням України до Росії та висловити свій погляд на останню угоду.

В статі „Злучені Держави Росії“ в „Berliner Neueste Nachrichten“ з 14 червня автор пригадує умови переяславського договору. „Самостійна козацька республіка ніяким чином не ставала російською провінцією, тільки заключувала вічний союз з Московщиною, задержуючи всю свою політичну й соціальну окремішність“. „Сьгодні жадають Українці управління свого відношення до російської держави на підставі договору з 1654 р. — й незвичайно забавне се видовище, як ліберальні російські політики й ліберальна преса надаро силкують ся їм так само, як Полякам і Фінам, ласкаво промовити до серця“.

„Kölnische Zeitung“ у передовиці з 18 липня п. з. „Рух на Україні“ пише про переговори й угоду ось що: „Межи змаганнями до самостійності російських граничних народів, які то змагання автоматично розпочали ся по упадку царської влади, котра при помочи кнута держала разом велетенську державу, й котрі справляють великі клопоти новим петроградським володарям, рух на Україні безперечно найнебезпечнійший. Бо тут не розходить ся, як у Фінляндії, де положення по найновішим вісткам щораз більше загострює ся, про малий відлмок великої фінсько-монгольської раси, кров якої заплідняла цілу східноєвропейську низину аж на Угорщину, але про більше ніж 30-мільоновий народ зі славною минувиною, з живими ще сьгодні споминами про щасливі часи національної самостійности. Петроградські керманічі знають се краще ніж за границя, все це слабо познайомена з сею справою, не зважаючи на всю освідомлюючу працю в сїм напрямі в часі війни, що великодержавність Росії стоїть і паде з посіданням урожайної чорної землі з її безмежними мінеральними скарбами, до якого остаточно дійшла Росія в північній війні між Петром Великим і Карлом XII. Тому вони ужили всіх способів, аби щораз грізнійший український рух для цілости держави направити в безпечне річище“. Далі зазначено, що вибір міністрів для переговорів зроблено з розмислом. „Керенський — герой мартових днів і Церетелі — мученик між російськими соціалістами се найпопулярнійші міністри, а Терещенко яко співвласник великих світових цукрових фабрик коло Кієва та власник розлогих земельних дібр має сильний особистий вплив на Україні яко її син. Правда, здаєть ся, не відчуває він сього так, як його батько, котрий з простого селянина добровив ся на одного з найбагатших людей краю і все був гордий на своє українське походження“. Уступки Українцям називає часопись „так добре, як нічим“. „Кручена заява се зразковий приклад демократичної фразеології і пересякла зовсім духом неясної політики, яка

тепер робить ся у Петрограді“. Керуючі політики нової Росії заслонюють ся мілітарними необхідностями, щоб хоробрі українські полки падали жертвою безсенсових масових наступів Брусилова. Установчі Збори будуть складати ся у більшості з Великоросів, отже се дійсно невідповідна корпорация, щоб мати справедливу думку про російських іногородців. Без запеклої боротьби Москалі не упустиять з руки своєї влади над іногородцями. Українці повинні піти на думку „К. З.“ за прикладом Фінляндців.

Щоб помогти Німцям „зорієнтувати ся“ в українській справі, помістив І. Вайнберг, управитель стокгольмського бюра петроградської Ради робітничих і салдатських депутатів, статю в берлінській соц. дем. „Vorwärts“ 24 мая, в якій між ин. читаємо: „Задоволення національних бажань Українців, довершене наслідком звідомлення Церетелі, Терещенка й Керенського, руйнує по думці Шінгарйова, Мануїлова, Шаховського й Некрасова (міністрів, що уступили) єдність Росії. Се задоволення українських бажань, кажуть вони, противить ся просто засаді неподільности Росії, яку без змін прийнято зі старих основ до конституційного договору, котрий зробили з собою партії, що брали участь у революції. Краще відійти, сказали кадетські міністри, ніж брати участь у поділі великої Росії, сотвореної столітньою працею. Чи воно дійсно так? Чи дійсно Церетелі й Керенський пожертвували інтересами Росії партійній програмі або злочинній слабості, страхови перед невдоволенням Українців? — запитує автор і відповідає:

„Для кожного неупередженого обсерватора не підлягає жадному сумніву, що впертість національних домагань Українців ослаблює незвичайно тепер потрібне скуплення революційних сил. Не підлягає жадному сумніву, що національні гасла, які опановують Україну, се ніщо инше, як хороблива реакція національного почуття, давленого так довго старим режимом. Дальше не підлягає жадному сумніву, що українська буржуазія (?) використала сю реакцію і скріпила її хоробливий характер, пособляючи сепаратистичним змаганням поміж селянськими масами України. Сим робом українська буржуазія займаєть ся реакційною справою (?), що свідомо звернена проти російської революції.

„А всеж могла тільки партія кадетів, найгірший ворог революції, що зі сховку недовірливо обсервувала правительство, побачити знак розпаду, початок кінця в мінімальних гарантіях, які дало тимчасове правительство національній самосвідомості Українців, хоч єї гарантії були далеко менші від тих, які дало Фінляндії перше тимчасове правительство. Кадетський плян ужити насильств старого режиму супроти хоробливих змагань України подібний до ради влізти в болото, щоб очистити ся з бруду. Вони хочуть склонити правительственну власть упорати ся з Україною так, як се зробила Австрія з Чехами. Та се робити значило-б знеславити нашу молоду волю і відібрати їй моральний авторитет, її головну зброю в нерівній боротьбі з імперіялістами цілого світа. Се значило-б творити нову Австрію на північній Сході Європи, що була-б менше щаслива. На се не могла згодити ся і не згодить ся російська революція“.

Бачимо тут чисто російський соціалістичний трафарет зводити національний рух до буржуазійности й реакційности, хочби сей рух репрезентували, як се є з українським рухом, майже виключно трудові маси робітництва й селянства, ведені соціалістами.

Добре, що автор хоч пляни ужити репресій против українського руху порівнює з порадою влізти в болото, щоб очистити ся з бруду. І за се спасібі!

Стрільцька преса.

(Докінченне).*

Осіннє число з 1916 р., прикрашене краєвидом з часу, починаєть ся: „Осіньою едегією“, котра написана досить по-важно, одначе має в деяких місцях дуже болючі й вразливі слова.

Наводжу дещо з неї:

Злізла осінь нехлюйна, брудная
На дороги й поля розлогі,
З дерев здерла зівялу зелень
І понесла на вихрах під ноги
Та й змішала з болотом розкислим
Наче наші мрії молодії,
Що їх буря всесвітня звлялила
І згасила останні надії...
Синє небо все саваном сірим
Вслала осінь од краю до краю
Й небо плаче слотою: криком
Ворон чорних по соняшнім маю...
Недобитки селян в селах вбогих
Не для себе стягають добитки,
Реквірує війна їх для себе,
Пожирає останні добитки...

Різдвяне число 1917 р., прикрашене дуже вдатними рисунками, принесло вірш, котрий наводжу також, бо не менше інтересний:

Мороз тріскучий, люта сніговиця,
Вибігли дітки маленькі з хати,
Хоч напів босі щоби подивить ся,
Чи там на небі зірки не видати.
І тужним зором шлють ся діти в небо:
„Зірньо, зірко ясна, покажи ся,
Нам тебе дуже, ах, дуже так треба,
Скажем матусі: »Христос вже вродив ся!«
Ми тії діти із тугою в небо
Зовемо: „Зірко м и р а, покажи ся,
Нам тебе дуже, ах, дуже так треба,
Бо вже задовго війна люта злить ся.
Рік третій пісню, чудовий гимн мира
Й благоволення зглушують гармати,
Гимн, що лунав в нас від Володимира,
За гармат громом мина наші хати.
Ми, тії діти, зіроньки шукаєм,
Вона-ж далеко в безвісти темряві,
Тільки надія шлях до неї знає,
Не вмить засяє вона ще на яві.
Не вмить, — та геть від нас буде зневіра,
Хоч тільки в снах нам сяє сльиво зорі,
Як труд і праця і в народ наш віра
Сіяти буде на нашім прапорі!“

До лютого появило ся 21 число „Самох.“, а з новим 1917 роком загордів він на титуловій картці написю: „Рік видання третій“. Редакція позістає дотепер в тайні. Додати мушу, що в сій часописи дуже часто можна побачити чудові карикатури й рисунки визначних стрільцьких артистів-малярів. На численні домагання видає тепер редакція „Сам.“ річніки за 1915 і 1916 pp.⁷⁾

Другим з ряду видань є гумор.-сатиричний журнал „Бомба“. Появило ся воно в полі над Стрипою в марті—квітні 1916 р. Формат — купецький папір (23×30 см.). Число в більшім обемі сторін, старанно писане рукою і багатьома артистичними (часто кольоровими) ілюстраціями та змістом, котрі перевищають може всі інші видання. Виходить поки-що в однім примірникови, а хто хоче перечитати, може позичити собі у видавців (видавці, члени „Артистичної Горстки УСС.“

в полі). Зміст—се переважно теми дня з внутрішнього життя стрільців та нашої політики. Кожде число буває присвячене комусь, напр.: старшині, Боевій Управі, Кошеви, Бозови і т. ин. До лютого появили ся 3 числа. Видавці задувають видаги другим накладом усі числа в більше примірниках, аби могли задоволити своїм вельми цікавим журналом увесь стрільцький загал. Не наводжу нічого з його змісту, бо невідповідний в теперішнім часі до опублікування.

В маю 1916 р. появляється в Коші поважний журнал: „Вісник Пресової Кватири УСС.“ і виходить яко місячник. Формат, як „Бомби“, сторін 16, ц. 40 сот.

Вже здавна відчувала ся недостача такого журналу, котрий був би „дзеркалом життя стрільцької новітньої Січи, де попри звідомлення з життя в Коші та в полі містили ся-б й літературні твори, що були-б також дзеркалом життя стрільцтва, його думок, ідей, змагань шляхом сонця й краси...“

Редакцію підписали УСС. Микола Угрин-Безгрішний і Антін Лотоцький.

У сім числі крім звідомлень з діяльності „Прес. Кват. УСС.“ є кілька поезій, нарисів і новель, авторами котрих є стрільці.

Ось одна з них, підписана псевдонімом А. Бе⁸⁾:

Сміх крізь слози.

Вечір на Україні.

Садок вишневий коло хати,
Кулі над вишнями летють, —
Не йдуть, співаючи, дівчата,
З плугами плугачі не йдуть,
Вечерять матері не ждуть.

*

Семі немає коло хати,
Хоч вже й вечірниця встає, —
Дочка вечерять не дає,
Не хоче мати научати, —
Хоч соловейко їй дає...

Не клала мати коло хати
Діток, а смерть поклала всіх, —
На вік заснула й мати їх,
Затихли соловій й дівчата,
Та гук гранатів не затих...

Також приносить се число довшу статю: „Дещо про чистоту нашої літературної мови“ — автор А. Л. М. У. Б. В ній доказує автор, що велика частина Українців не знає своєї рідної мови й уживає частенько багато польонізмів, москалізмів і т. ин. Наводить також деякі уступи з українських часописей сього часу, котрі пишуть часом так, як писало ся у нас перед 10—15 роками. Статя, продовження котрої заповідаєть ся в другім числі, легко й зрозуміло написана, незвичайно корисно, думаючи про інтелігентів, котрі, виховані на правописи австрійської шкільної ради, не вмють по українськи писати!

Є ще поезія „Іронія весни“, автором котрої стрілець — Юра:

Батько гасне на постели...
Сновідь щойно лиш проведи...
А синочок на печі:
„Мамо, хочу вийти з хати
З діточками погуляти
І віночків напдести!..“

Син побіг; а тут з розпуки
Рідна мати ломить руки, —
Муж на постелі кона,
Син побавив ся, вертає,
Двері на розстіж втвирас, —
Бачить: батько погаса:

* Пор. ч. 169.

7) Уже вийшли. Р е д.

Мати плаче і ридає:
 „Сину, Батько помірає!“
 Впала в тебе права в покіс...
 А синсави Дамуню, прошу,
 Що за калку прехорошу
 Я із поля вам приніс!..“

Другий випуск, подвійне число за червень — липень, присвячений пам'яті Івана Франка. В довгій символічно написаній статті, присвяченій його пам'яті, малюють ся ціле трудне життя великого працівника:

— Прийшов час жнив... — говорить ся в однім уступі. Настигла буря, страшна, велика, увесь світ обняла... І в тій бурі впав великий плугатирь,

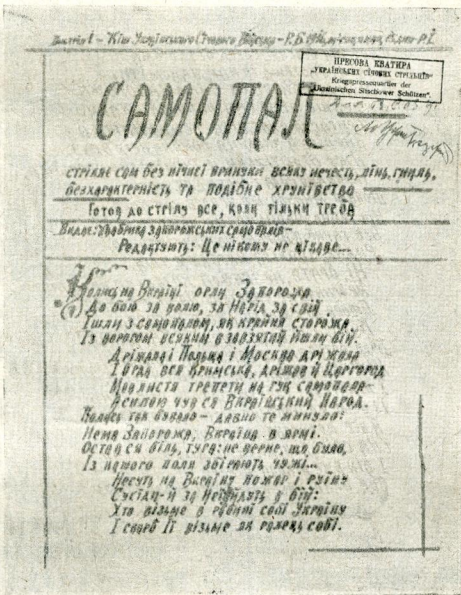
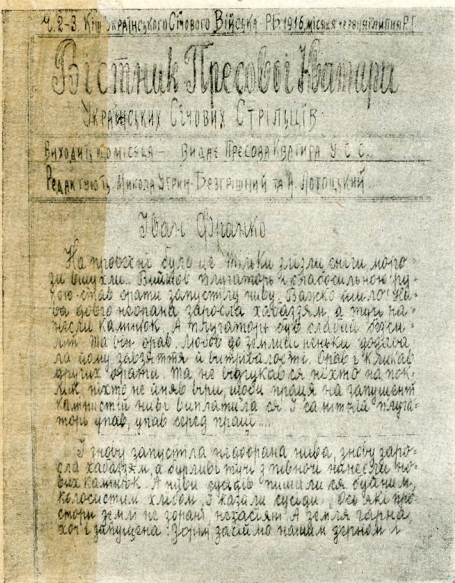

Всі найкращі хвилі життя
 Посвятіть для народу, —
 Ідеал ваш хай буде: весна,
 А мета вам: свобода.

Не зважайте, що клятий сусід
 Наставляє на вас сіти, —
 Ви не впадете в них, лиш глядіть,
 Щоб не впали в них діти!

Та однак між своїм і чужим
 Будьте все справедливі, — — —
 Так сповніть тільки мій заповіт,
 А будете щасливі!..

По сім іде стаття, підписана криптонімом А. Ч. „Про Івана Франка“, в котрій автор виводить, чим міг був бути Франко у інших народів, на інших ґрунті та чого міг дока-

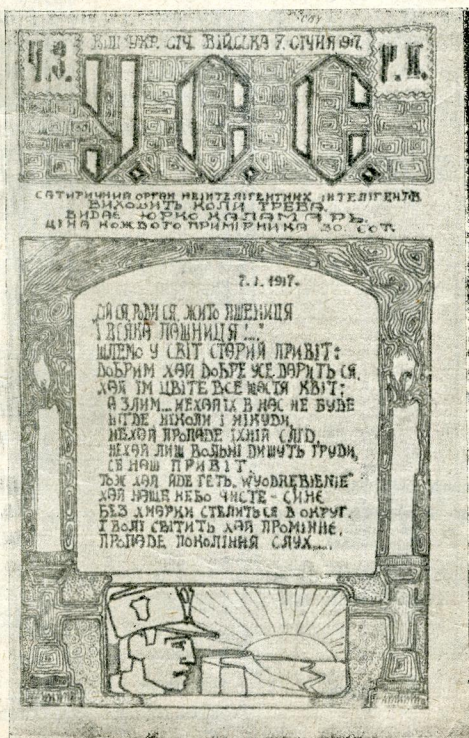

змучений, обезсилений сороклітньою працею. І ховали його брати й ховали його діти... Ховали й ридали. Ридали та плакали й ті, що перше каміннем кидали на нього... тепер кидали на його могилу грудки землі й говорили: „Пером Тобі земля, великий Брате! В страшну годину кидаеш ти нас, без проводу лишаєш“...

За нею йде довша поезія Юри: „Заповіт Пророка“, котрий кінчить ся:

...Я лиш те для народу зробив,
 Що було в моїй силі, —
 Ви ступайте в дорогу мою, —
 Я спочину в могилі.

Не бичуйте язиком народ,
 Не кричіть, не горчайте, —
 Ви спокійно на сонце глядіть
 І вперед поступайте!

зати ще своєю працею в інших обставинах, як він у нас жив. Колоди й брили каміння, що кидали тому великому працівникови на його шляху під ноги одиниці власної суспільности, припинювали його працю, приневолювали тільки бороти ся ціле життя...

За рисом А. Б-юка: „Стрілецька грудка землі на могилу громадянинови“ поміщена поезія Т. В. (М. Угриня-Безґришного).

„Безконечний глум“...
 Умер борець од куль в борні,
 Поклав ся в домовину, —
 Ридають рідні і... чужі
 У ту сумну годину...

Борець для всіх добра бажав,
 Був батьком всім й... слугою, —
 За теж і мав він ворогів,
 Де-б лиш не став ногою...

У перехресному вогні
Од кудь чужих і... рідних
Упав таки, по вік заснув, —
Покинув світ негідних...

А над могилою вони
Убийників прокляли —
Та й на нових борців своїх
Гармати лаштували...

Борець — се Франко, його життя та відносини двох кордонів до нього, потім смерть і її вражіння під сю хвилю. Форма вірно приложена до сьогоднішніх часів.

Ідуть ще спогади з московської неволі стрільця Т. Вогника (псевдонім): „На білім столі“, звіт про діяльність „Пресової Кватири У. С. С.“ та продовження статі: „Про чистоту нашої літ. мови“.

Та на великий жаль дотеперішня редакція заповідає при кінці сього числа, що перестав видавати „Вістник Прес. Кв.“ Стало ся се тому, що дотеперішній голова „Прес. Кв.“ уступив зі свого уряду й тим самим перестав видавати орган тої інституції. Ніхто не зайняв ся дальшим видаваннем того такого корисного видавництва й воно перестало існувати.

Четвертою стрілецькою часопискою є „Самопал“, що „стріляє“ всяку нечисть, дінь і т. ин. Формат, як „Вістника Пр. Кв.“, сторін 16.

Перше число появило ся 15 мая 1916 р. й продавало ся для стрільців по 50 сот., для старшини по 1 короні, для цивільних тільки по 10 корон.

В передовиці оголошує свою програму. Згадує коротко нашу славу бувальщину та її героїв-Запорозжців, що самопалами проганяли ворогів...

Гей, браття, не згубила козацька ще мати,
Не згинув ще в нас для народу запал,
Любов до свободи, охота посвяти, —
Будити їх буде: новий „Самопал“.

І заповідає, що:

Буде безпощадно стріляти, вбивати
Між нами зневіру й знемогу усю...

На дальших сторінках А. Бей представляє одну картину п. заг.: „Канцелярія“ (світлина, виконана неслітливцем). І починає так:

— Було собі таке військо, а в сій війську була... також канцелярія, а в сій канцелярії, як у кожній канцелярії, були канцеляристи. Були великі, менші й іще менші, як се скрізь водить ся при війську... ба, ні, не при війську, а при „такому“, при „також війську“...

Стрілець Полукінок Гаврило подає пісеньку (уривок):

Я стрілець собі моторний,
На приказ як стій стріляю, —
Дівчат люблю й без приказу
Й без приказу все співаю...

Не лякаю ся нічого,
Не то кіса а й лопати, —
Навіть з плугом, коли треба,
Все готов я йти орати...

Ідуть ще спогади Т. Бюка з карпатських походів про „плащ-самолет“, кілька віршів, довша „Дума про козацьку раду в Коші „Українського Січового Війська“ Р. Б. 1916, місяця мая, 7 дня, в другу неділю по Великодні“. „Вісти“ від Перебенді з Правобережжя й анонси. На кінці поміщений малий вірш від редакції:

Всіх, хто правду щиро любить,
А неправду — кривду губить,

Хто сміхом вміє колоти,
До пера не без охоти,
На сім місці ми прохаєм,
Хай нам „віців“ присидає...
„Віців“ навіть і стодвадцять,
Одбере Feldpost 17.

Всі у скриночку кидайте,
А в коверту заліпляйте
І адресу нашу дайте,
А про решту не питайте...
Редакція.

Другий „вистріл“ появив ся в червні й приніс незвичайно цікаву й гарну статтю: „Слово характерника“. Характерник — се людина, котра живе ще від козацьких часів. Бурлакуючи по світі, заблукав характерник і між новітні Січове Військо. І в довшій статі говорить він про своє довге життя та пророкує, як то будуть згадувати теперішніх стрільців за сто літ. Представляє се у виді переписки малого Тарасика зі своїм дядьком, батько котрого був „колись сотником УСС.“ Є се справа стрілецьких шапок — мазепинок й одностроїв. Малий Тарасик, читаючи всякі книжки про стрільців, оглядає їх світліни й не може пояснити собі, чому не ходили УСС. у ріднім однострою, як напр. польські, а аж пізніше зачали убирати їх? Про се питає він свого дядя й той пояснює йому.

Є се, розуміть ся, тільки натяк, щоб приспішити справу одностроїв, котра незвичайно пиняво посуваєть ся.*

Ряд вдатних карикатур і віршів та нарисів заповнює дальші сторінки.

Однач по випуску сього числа приказом команди Січового Коша заборонено аж до відкликання дальше видавання й „Самопал“ перестав „стріляти“.

Заповідженого напрямку тримав ся совісно „Самопал“ і їдкою—болючою (часто поважною сатирою (або критикою) старав ся вказати всякі хиби у внутрішнім життю й по зможі направити їх.

„Усусу“ (так стрільці вимовляють букви У. С. С. й звичайно називають себе так) появляеть ся в Коші яко перший і zarazом другий випуск. Є се „орган неінтелігентних інтелігентів“, видає Юрко Каламарь. Виходить, коли треба, ціна 30 сот. Сторін 12, формат 14+23 см.

Неінтелігентними інтелігентами називають себе ті стрільці, котрим не судила ще доля здати матури. (А недостачу такого патенту можна часто болючо відчути).

Видання незвичайно симпатичне, як з естетичного, так і гумористичного боку. Редакція до сьогоднішнього дня окрита строгою тайною. Заповідженої в першій числі програми, себто рішучої — безоглядної сатири, придержуєть ся „Усусу“ точно у всіх числах. Наперед заповідає „орган неінтелігентних інтелігентів“, що:

...Допекти умієм ми.
В нас сатири повна миска, —
Ой, дріжать будуть (людиска),
Як той Брисько під дверми.

Бо не з мила се є банька,
Що пускає дітям нянька, —
Але скрізь фактичний факт,
Фактом стверджений віддавна,
Щось неначе просьба правна
З печатками, важний акт.

Звісно, що „стара вся війна“
На сатиру здавна гоїна,
Вміє вихати кольву в бік, —
Бо сатира се наука, —
А наука не без бука
(Людським) примхам добрий лік...

* Сьогодні є уже примусовий приказ УСС. з найвищої військової команди носити шапки—мазепинки.

І кілька гуморесок і довша стаття (з портретом автора) про стрільця Гриця Запеки — та ряд знаменитих загадок.

Дальше йдуть чудові карикатури „ніжнесенького“ стрільця, що бавить ся стрільцем-лялькою, наче „у давні дитячі літа“, портрет на коні лицаря Івана Перського, що „іменований“ у Відні наказним обозним, вибираєть ся зі своїм обозом повним любисток, до — „дорогих борців“ — на свята — та карикатура одного політичного діяча, що замість шаблі має припоясаний топорець і чухаєть ся в навечерре 5 падолиста 1916 р. „Вісти з Усусущини“ й „Зі світа“ та найновіша пісня з нотами доповнюють число.

Белике поперге й признанне знайшов собі новий — небувалий орган у стрільців, але тільки у стрільців.

Третій випуск появил ся на саме Різдво. Окрашений гарною вінеткою, як бачимо на поданій світлинці. В новорічних бажаннях на другій сторінці написано віршом :

І ось уже наспів четвертий
Воєнний рік до нас,
Чи й він царь руїн і смерти, —
Чи й мир принесе враз?...

Здаєть ся, ні! Й він ріки крові
Й гори руїн нам в дарі дасть,
Далеко ще, нім царь любови
І мира візьме власть...

Та щож він нам принесе, браття,
Чи хоч надію скріпить в нас
На кращу долю і багаття
Волі розведе враз?..

Чи може нас за кров й терпіння,
Як попередній, обдарить,
Кине під ноги нам каміння
І все життє в нас роздавить?..

Ні! у розпуку не вдаваймось,
Бо й попередній нелиш зло
Дав нам, — ми радше пригадаймо,
Як то колись у нас було!

І згадує дальше, що попередній рік приніс нам рідні однострої і шапки—гетьманки.

...І прийде час: батько до сина
Скаже: „Ось, синовьку, гляди!
У сих шапках ми воювали
За волю України всі;
З їми ми спомини звязали
І мрії наші золоті...“

В дальших рядках бажає гурток „Усусусників“, аби як найскорше уся старшина й стрільці вбрали свої шапки, свій однострій, щоб наші рідні не мали нас за чужих...

Стрільць Гриць Запека продовжує дальше свої жалі:

— „Ой, чи знаєш, любий брате, що війна се річ страшна, — се є ризико народів — у великі карти гра!

Але доля справедлива: знає, що кому подать, на презлюбних вражих грудях вибє все свою печать.

Ось Румунія недавно ликувала, що аж ну, нині каєсь, плаче гірко, що вилелась в сесю війну...

Отже знайте, що прислівє нині вже внакше є: „Де два бють ся, не пхайсь, третій, бо оба набють тебе!“ і т. д.

Один рисунок з Вишколу новобранців УСС., дві коляди, „Вісти з Усусущини“ й „Зі світа“ доповнюють число. Четверте число — саме тепер, як пишу се, — в „Друку“.

Шосте в ряду виданне — се „Тифусна Однострівка“, пам'яткова збірка кwarantанників в Коші УСС. Зредагував Юрко Каламарь“. Формат — чвертка аркушевого паперу.

В Коші вибухла хвороба — тиф і на неї захворів кухарь підстаршинної харчівні. Хорого вивезли в приют, а всіх

членів харчівні замкнули на 21 днів, аби виказало ся, чи й з них хто не має сеї хвороби. Там то й побачила у заперті світ „Однострівка“... Сторін у неї 44, ціла писана чорнилом і вишла тільки в однім примірнику, як пам'ятка „тифусників“.

На першій сторінці видніє присвята:

„Радуй ся, воєводо, великий тифоборче!“

(Зі стрілецького акафісту).

Дальше йде інформаційна стаття: „Ой, щож то за шум учинив ся? — котру написав у „гарячці“ Ю. Каламарь. Потім переписка й „гимн кwarantанників“. „Наш альбом“ — се окремих розділ, в котрім поміщені поезії усіх „кwarantанників“. Під назвищем кожного є коротка поезійка.

Наведу кілька для прикладу:

1. Пише працює одної з кошових канцелярій:

Щож мені на світі сироті ділати?
Взяли в кwarantанну мене з мої хати...
І я тутки мушу сидіть — нудьгувати, —
Ані „пасіршайнів“ ні „маршрут“ писати
Не дають ось тутки, ані виходити,
Ні на баль поїхать, ні дівчат любити...
На колінах зовсім подерлись штанята,
Одно тільки добре: можна довго спати...

2. Залюблений Юра: (урибок).

...Сніжок паде,
Мороз тріщить,
А „пост“* так змерз, —
Аж весь дріжить.
Та що мені,
Лиш в блюзці я
З огнем в душі
Біжу туда,
Де жде мене
Моя любов, —
Горить душа
Кипить вся кров...
То щож мороз,
Що сніг мені?
Хай ніс, як боз,
Синіє мій, —
При ній, при ній
Розгріюсь я
Увесь як стій. —
Ось є вона!..

3. Інший журить ся, що менше їсти дають, і каже (урибок):

Кwarantанна то мій гріб.
Ах, який маленький хлїб!!
На обід лиш бараболя, —
Ах, тяженька моя доля!..

4. Ще інший, нудьгуючи, каже:

Кwarantанна та проєлята!
Гей, за що така заплаता?
То для мене колька в бік, —
Згине марно чоловік.
Моя муза ледви дیشه,
Десть статі поїди миши, —
А мої святі новелі,
Довгі—довгі аж до стелі,
Влежуть ся мов грушка та, —
Ах, біда моя, біда!..

5. Двох стрільців з „вартового відділу“ пишуть разом (урибок):

Чи чував, чи видав хто таке:
Щоби варту під варту давати?
Се-ж порядку—ладу все підпора знай є, —
Якже можна її замикати?

* Вартовий.

6. Стрелець—вістовий (Meldereiter) говорить :

Мій коник — вороник
Чогось то поник, —
Ой, знаю, чого то:
До мене привик.

А там чужі люде
Гарцюють на нім —
І він так сумує
За паном своїм.

А я в квантанні
Сиджу та й сиджу,
Неначе на грані
На вихід той жду...

Збірку закінчує рисунок: „Квантанний годинник“. Його вказівки показують схід сонця на 10 год., полудне на 4 пополуночі, захід на 11 в ночі, значить, пори дня, коли „тифусники“ будили ся зі сну, обідали й лягали спати.

Останніми часами ходять глухі вістки, що незабаром появить ся поважний журнал — місячник „Січові Кличі“. Поки-що ще нічого певного не знати.

Отсе й усе, що міг я сказати про внутрішню — стрілецьку пресу та висвітлити невідомі дотепер деякі її відбитки ширшому загалови. Може воно дещо й неясне та неточне, одначе не моя в сім вина... Щоб мати повний образ і пізнати наскрізь дух тих видань, треба-б перечитати їх, а се, думаю, нелегка справа. Цілість тих видань є уже тепер дуже великою рідкістю. Зрештою я представив тільки кістяк з деякими його відтінками...

Все-ж-таки се доказ, що у стрільців неприспані, незниділі душі, що їх буйна — молодеча — в самім розквіті фантазія й веселість навіть у таких тяжких — жорсткових часах робить своє.

Будучому-ж історикомі смію поручити звернути увагу на всі видання, а певно він знайде в них неоднотак, чого ніде не дошукаєть ся, хоч усі ті видання творять окремих розділ в історії У. С. С., а також є дуже важним знадібком до неї.

Усі видання заховують ся певно в цілости в наших архивах або бібліотеках.

Писано в лютім 1917.

Андрій Бабюк.

Вісти.

До президії Української Парламентарної Репрезентації вибрано 25 вересня: головою д-ра Євгена Петрушевича, заступниками голови д-ра Льва Бачинського й д-ра Євгена Левицького; до парламентарної комісії вибрано віцепрезидента австрійського парламенту Юл. Романчука, д-ра Костя Левицького й посла Вас. Стефаніка, заступниками проф. унів. д-ра Ст. Смал-Стоцького й дра М. Лагодинського, секретарем д-ра Л. Цегельського, котрий згідно з приписами статуту входить у склад президії.

Нові переговори. „Русская Воля“ з дня 5 вересня н. ст. в телеграмі з Києва з попереднього дня подає, що до Петрограду виїхала делегація генеральних секретарів Центральної Української Ради. — З інших часописей довідуємо ся, що в делегації був новий председатель Генерального Секретаріату Дорошенко, який зголосив свою димісію, і Зарубін, який конферував з міністром почти й телеграфу Нікітіним про організацію поштової справи на Україні.

Дорошенко чернігівським губернатором. Російські часописи доносять, що петроградське правительство хотіло-б бачити Дорошенка на становищі губернського комісара на Чернігівщину, колиб уступив з председательства в Українським Генеральним Секретаріаті. З „Рѣчи“ довідуємо ся, що дня 23 серпня відбули ся в Чернігові збори губернського виконуючого комітету, на яких переведено вибір кандидатів на губернського комісара та його заступників. Вибрано

Дмитра Дорошенка, рос. соц. рев. Савича і рос. соц дем. Гонжу.

Відпоручники Українського Військового Комітету в генеральнім штабі. „Новое Время“ доносить, що генеральний штаб відніс ся до Українського Військового Комітету з предложенням вислати до штабу трьох своїх відпоручників для навязання зносин між Радою і військовою управою.

Катедри українознавства в київським університеті. Згідно з ухвалою тимчасового правительства міністерство просвіти вносить у найблизших днях законопроект у тимчасове правительство в справі оснування від 1917/18 шк. р. чотирьох кафедр українознавства в університеті св. Володимира (трьох звичайних професур і одной надзвичайної), а саме кафедр: української мови, української історії, української літератури — на історично-філологічнім факультеті й історії українського права на правничім факультеті (Рѣч з 8/IX).

Почаївська друкарня. Як доносить „Рѣч“ з 8 вересня н. ст., захоплену українськими салдатами в Андріївським скиті, бердичівського повіту, евакуовану туди друкарню почаївської лаври доставлено до Києва й передано в розпорядимість Центральної Ради. В звязку з сим прибув до Києва наставник почаївської лаври архимандрит Віталій, що звернувся до прокуратора окружного суду зі скаргою на захопленне друкарні.

На зїзді попечителів шкільних округ в Петрограді предложив попечитель київської шкільної округи Василенко реферат про українізацію шкільництва в окрузі. Мабуть сей реферат налякав Москалів, бо представник державного комітету по народній просвіті звернувся з запитанням до Василенка, чи признає Україна ті заходи, які будуть подиктовані з центру, на що Василенко відповів, що він не вважає себе уповноваженим для відповіді на таке питання (К. М.).

Зміни в управі київської шкільної округи. Дотеперішній попечитель київської шкільної округи Василенко став товаришем міністра для справ просвіти в Петрограді, а його помічник Науменко попечителем київської округи (Б. В.).

Київська Рада салдатських депутатів. Утворена на початку революції Рада салдатських депутатів у Києві опинилася була в руках неприхильних українському рухови елементів. Головою Ради був якийсь Таск, російський соц. дем. меншевик, поведене якого в справі організації полку ім. Б. Хмельницького та в інших українських справах викликало серед Українців справедливе обуренне. Українці становили в Раді досить поважне число (коло 100 на 300 з чимсь депутатів), але, будучи в меншості, не могли впливати на діяльність Ради в бажанім для себе напрямі. Як показало ся пізнійше при нових виборах депутатів від військовох частей, перевага Росіян була припадковою, „захватною“ і зовсім не відповідала чисельному відношенню Українців і не-Українців у військовох частях і впливови неукраїнських партій на салдатські маси. Дня 21 серпня, як подає „Кіевская Мысль“, відбули ся вибори виконуючого комітету Ради по засаді пропорціональності. Боролася 5 ліст. У виборах брало участь 285 депутатів. Найбільше голосів збрала ліста українських соціалістів (137), потім ліста російських соціалістів-революціонерів (83). Соціалдемократи меншевики, які в попередній Раді мали найбільше голосів, збрали тепер лише 32 голоси, соціалдемократи большевики 19 голосів і російські народні соціалісти та трудовики 5 голосів. Вибрано: десятиох українських соціалістів: Григорієва (безп.), Марченка (с.д.), Бесала (с.р.), Прокopenка (с.д.), Бедулу (с.р.), Корольчука (с.р.), Карпенка (с.д.), Коцюбу (с.р.), Постного (с.р.); шістьох російських соціалістів революціонерів: Рябцова, Аласіна, Точіліна, Кузіновича, Телешова й Марченка; трьох російських соцдем. меншевиків: Таска, Страхова й Ніколаєва й одного російського соц. дем. большевика Богданова. До президії Ради вибрано таких осіб: Григорієва головою, Рябцова та Страхова заступниками голови, Телешова й Точіліна членами, Дригу (у.с.р.) секретарем, Коцюбу заступником секретаря.

„Національний Музей-Архів“ постановила заснувати у Києві культурно-просвітна комісія Всеукраїнської Ради військо-

вих депутатів. Він має на цілі збирати все те, що має якесь відношення до війни, а також до революції і до руху на Україні, як і взагалі до національного життя, як сучасного, так і минулого. Комісія звернула ся з проханням до громадянства надсилати їй такий матеріал: 1) відозви, оголошення, плякати і т. ин.; 2) малюнки, карикатури, гравюри та все те, що торкається руху на Україні й війни; 3) газети, журнали й різні книжки, як українські, так і інші; 4) прапори з ріжними написами, а також різні стрічки й інші відзнаки, які носили громадяне в часі революції й українського руху; 5) фотографічні картки українських діячів (письменників, організаторів, представників з'їздів), а також фотографічні знімки з ріжних професій і т. ин.; 6) спомини про різні події та дневники; 7) зброю, що торкається ся війни (отруйні стріли, бомби, рушниці і т. ин.); 8) старосвітську одягу, рушники, сорочки та взагалі ріжний етнографічний матеріал: посуду, грамоти й універсали, річи з розкопів, а також військову одягу нашого часу (форма російського вояка: піхотинця, кавалериста, артилериста, сапера й ин.; форма закордонних вояків і ин.) (Р. Г.).

До історії полку ім. Богдана Хмельницького. Командуючий військами київської воєнної округи К. Оберучев подає в „Кієвській Мислі“ з дня 23/VIII історію сформування першого українського полку ім. Богдана Хмельницького, очевидно в теїденційнім, ворожим для Українців освітленню. Для того вибираємо зі статі Оберучева, яка має заголовок „Перший український піхотний полк ім. Богдана Хмельницького“ тільки фактичні відомости, опускаючи сос, яким попримащував Оберучев ті відомости.

Під кінець квітня с. р. на київській роздільній стації зібрало ся коло 3000 салдатів, які самовільно покинули свої часті, а яких ніяк не можна було повернути назад до їх частей. Сі салдати зорганізували ся в полк, вибрали своїм командантом штабскапітана Путника-Гребенюка й зажадали признати їх першим полком імени Богдана Хмельницького. Рада салдатських депутатів, до якої представники новосформованого полку віднесли ся зі своїм жаданням, поставила ся до сього негатино. Українська Центральна Рада противно висловила ся за тим, щоб признати сей полк. Вейніці постановлено звернути ся в сій справі до генерала Брусиллова.

Генерал Брусилів, тодішній командант південно-західного фронту, дав дня 3 мая н. ст. згоду на сформування охочекомонного полку, а на його засновок дозволив взяти 500 людей з тих салдатів, що зібрали ся на роздільній стації. Докомплетування полку мало відбувати ся необовязаними до військової служби добровольцями. По сім відібрано було 500 людей, а решта розійшла ся, хто куди хотів. По якімсь часі новий полк був скомплетований, правда, з добровольців, але тих, що вже служать у війську, але самовільно покинули свої попередні часті. Прийшло ся погодитись з фактом.

Тимчасово відступлено для нового полку бендерські касарні у Києві й опорожнювано з польських військ касарні в Грушках, сім верстов від Києва, для постійного розквартирування там полку. Але полк, бажаючи полишитись у Києві, не захотів переходити до Грушок, заявляючи, що він нікому не вірить і з Києва не піде.

Коли полк під наглядом полковника Глинського був уже остаточно сформований, почало ся в середині червня безуспішне відсилення його на фронт, що тривало цілі два місяці. Полк не хотів покинути Києва. На передодні офензиви на галицьким фронті зі штабу південно-західного фронту зажадано відсилки полку на фронт, 8 липня н. ст. се жадання повторено в гострій і категоричній формі, а саме, щоб полк відійшов на стацію Озірна в розпорядок одинадцятої армії, але полк не хотів рушити з місця. Ніякі пригадки не помагали. Нарешті полк постановив відійти на фронт і йому визначено день виступу на 7 серпня н. ст. Але полк виступив на другий день вночі, коли стала ся відома трагедія нападу на перші два ешелони полку кирасирів.

Протест проти розстрілу богданівців у ніч св. Пантелеймона. „Роб. Газ.“ принесла в 111 ч. п'ять таких протестів з приводу пантелеймонової ночі: 1. Від салдатів на фронті: Ми, представники 700 озброєних зорганізованих

Українців-вояків шестого гренадерського Таврійського полку, зібравши ся на засіданні ради старшин 13 серпня н. ст. с. р. й довідавши ся про сумні події з богданівцями, односторонно ухвалили прохати Центральну Раду: а) негайно домагати ся виводу з Києва явно контрреволюційного війська; б) Центральна Рада має взяти в свої руки слідство в сій справі та притягти всіх винуватих, які понесли-б законну кару; в) домагати ся усунення з посади начальника київської військової округи Оберучева, начальника міліції Лепарського яко нездатних, а замість них призначити людей, яких вкаже Центральна Рада. Російська демократія повинна підтримувати свою молодшу сестру в боротьбі з чорною сотнею і тою нагіркою, яку вона завше веде против української демократії. 2. З Катеринослава: Ми, робітники друкарні катеринської залізниці, зібравши ся 21 серпня 1917 р. й обміркувавши події, які виникли у Києві 8 серпня під час виїзду частини полку ім. Богдана Хмельницького на фронт, ухвалили, що сей вчинок не що инше, як контрреволюційна робота ворогів нашої Неньки-України. З приводу сього ми, робітники друкарні, всі як один протестуємо проти такого вчинку й домагаємо ся найскорійшого розслідування подій та щоб винуваті були покарані за свій злочинський вчинок по військовому закону, щоб усунено полковника Оберучева й Лепарського, а доңців і кирасирів аби виведено з України (29 підписів). 3-5. Від залізничників південно-західних залізниць: Загальні збори служащих, майстрів і робочих ст. Роздільна, вислухавши 16/VIII 1917 р. реферат члена організаційної української залізничної комісії Різниченка про події з полком Богдана Хмельницького 8 серпня, винесли постанову, що розстріл богданівців є провокаційним актом чорної сотні, котра веде свою брудну агітацію, щоб скасувати здобутки революції. Той самий референт Різниченко реферував про богданівців на подібних зборах стацій Одеса й Голта, де ухвалено такі самі протести.

Складки на жертви пантелеймонової ночі. На пошанування пам'яті й забезпечення родин українських козаків, убитих з 8 на 9 серпня н. ст. 1917 р. (в ніч св. Пантелеймона) у Києві, зібрав утворений у сій цілі комітет в останніх днях серпня 1077 р. 19 коп. Крім сього окремо будуть опубліковані жертви, зложені на підписні листи. В користь фонду випустив комітет брошуру „До всіх Українців в Україні і не в Україні сущих“ по 20 коп. за примірник (Р. Г.).

Українська Армієвська Рада подає, що в деяких дивізіях, призначених для поповнення виключено Українцями, розпускають ся провокаційні чутки, немовби всі офіцери й салдати не-Українці будуть переведені з тих дивізіїв, не зважаючи на їх бажання, до інших частей. Армієвська Рада, пояснюючи, що українзація полягає не на усунуванні з дивізіїв всіх давніх членів, а в поповненні її виключно Українцями, уважає зрадником кожного такого, що поширює вістки, які викликають ворожнечу між українською і російською демократією, й закликає армієвські організації припинити діяльність таких осіб. Рада звертаєть ся до корпусних, дивізієвих і полкових комітетів з просьбою як найшвидше зорганізувати українські дивізієві й корпусні комітети, що допоможуть українській революційній демократії відмежити ся від реакційних елементів (Б. В.).

Участь українських полків у повітанні Керенського в Москві. У привіті Керенського, коли він приїхав до Москви на конференцію, представники українських полків заявили, що українські полки грудьми боронитимуть свободи Росії. Відповідаючи їм, сказав Керенський, що тимчасове правительство відносить ся з повним спочуттям до широкої автономії України. Прийшов кінець поневоленню Українців і інших народностей. Великороси й Українці браття по крові й разом повинні кувати свободу та щастє для спільної матери Росії (Р'язь з 26/VIII).

Зїзд інструкторів У. Ц. Ради Слобожанщини. В днях 16—18 серпня н. ст. відбув ся в Харкові зїзд інструкторів У. Ц. Ради харківської губернії й українських повітів Курщини й Вороніжчини. З рефератів інструкторів з місць зїзд

довідав ся, що крім громадських організацій, рад робітничих і салдатеьких депутатів — у деяких повітах ведуть ворожу агітацію против Українців російські соціалісти (особливо в змієвській повіті). Останніми часами помічаєть ся збільшенне протиукраїнської агітації, яку провадять не тільки невідповідальні елементи, але на жаль і представники російської демократії, котра стає на перешкоді справі організації населення на національно-політичнім ґрунті. В більшости повітів громадські й державні інституції (земства, комітети тощо), не ставлячи перепон діяльності інструкторів, ведуть вичікуючу політику, сподіваючи ся, що У. Ц. Рада сама звернесть ся до них з відповідним закликком піти за нею в справі організації України. Інструктори входили в контакт з існуючими російськими організаціями, домагаючи ся права рішачого голосу на зібраннях. Під впливом російського централізму найменше йдуть назустріч діяльності інструкторів робітничі організації (ради робітничих і салдатеьких депутатів). Навпаки з боку рад селянських депутатів спостерегли інструктори прихильне відношенне і спочутте. Земства дають грошеву допомогу учительським курсам, лекційним, на літературу й таке инше, але в пропорції, що зовсім не відповідає місцевим умовам, а вже кооперативи не дають майже нічого. На села, а навіть до міст приходить дуже мало української організаційної літератури з причини неприхильного відношення до справи з боку російських урядових інституцій, а натомість занадто багато в порівнанню з українською російської літератури.

По обговоренню всіх справ прийнято на зїзді одногласно такі резолюції: 1. З огляду на русификаторську роботу теперішньої управи Товариства грамотности всі інструктори У. Ц. Ради, що працюють на Харківщині, повинні стати членами Товариства грамотности, щоб його зукраїнічити. 2. Цілю інструкторів повинна бути українізація всіх кооперативів, суших на Слобожанщині, й поверненне їх орієнтації на Київ, а також зверненне уваги на харчові управи й комітети. 3. Необхідно заснувати лекційну комісію і кореспонденційне бюро, що має на цілі зукраїнічити земські часописи на Слобожанщині. 4. При спілці Просвіт Слобожанщини заснувати інформаційне бюро.

Щодо сучасного моменту зїзд, вислухавши реферат ґуберніяльного інструктора Одеського, прийняв таку резолюцію: У звязку з тим, що гидра контрреволюції підіймає голову, зїзд уважає потрібним для охорони здобутої волі та спокою на місцях зорганізувати вільне козацтво-міліцію по селах і для помочи інструкторам в організації запросити Звенигородців-козаків. Крім сього щодо праці інструкторів на будуче прийнято між иншим ось що: 1. Працю на місцях повинні вести інструктори виключно на соціалістичнім ґрунті, уважаючи на те, що український рух виключно демократичний. 2. Діяльність інструкторів мусить бути об'єктивна, щоб не було непорозуміннь між українськими соціалістами-революціонерами й соціальними демократами. 3. Національне питанне провадити поруч з соціальним питаннем (Р. Г.).

Дальші вісти про вибори до городських дум на Україні.
Одеса. На 120 радних соціалісти-революціонери дістали 65 мандатів, кадети 15, жидівський бльок 14, соц. демократи (які?) 8, українські соціалісти 5, большевики 3, праві державники 2, решта мандатів дістала ся дрібним заводовим групам. Житомир. Бльок соц. рев. і жидівських соціалістів дістав 20 мандатів, бльок с. д. і „Бунду“ 14, кадети 10, Поляки 17, Жиди 13, Українці 9, Союз православних одновірських громад 6, Союз урядників правительственных і громадських інституцій 4, решта дістала ся дрібним групам. Павлоград (на Катеринославщині). На 44 радних дістали соц. рев. 23 мандати, соц. дем. меншевики 5, Жиди 5, народно-трудова партія 4, місчане 3, урядники 2, кадети 1. Новоград-Волинський (на Волині). Соціалістичний бльок (який?) 9, Українці 9, безпартійні Жиди 6, друга група безп. Жидів 5, Поляки 5, урядники правит. інст. 3, промисловці 1, жидівський Жіночий Союз 1, виборці житомирської ул. 1. Кандидати кадетів і комітету помочи родинам резервістів

перепали. Кремінчук (на Полтавщині). На 101 радних дістали: бльок соціалістичних партій (яких?) 50, український соціалістичний бльок 14, жидівські групи 17, безпартійні Українці 3, кадети 5, домовласники 4, ремісники 2, мешканці Занасицу 2, інженіри 1, мешканці Крюкова 1, квартиранти 1, посередники 1. Чернігів. На 60 радних дістали: соціалістичний бльок (який?) 16, бльок української буржуазійної демократії, Поляків, урядників 16, кадети 14, большевики 2.

На Підлясю. „Громадська Думка“ (ч. 64) приносить такі відомости про деякі села на Підлясю на основі письма від перебуваючої там для культурної праці людини: „Село Б. має 90 господарств. Мешканців, рахуючи від 15 років, 312 людей. Матеріяльно живуть добре. На ціле село є лише 10—12 господарів, що не мають худоби. Решта-ж майже всі мають корови, коні, є навіть і такі, що мають по 3—5 коров. Населенне — уніати (греко-католики) й православні; є 4 людей католиків, але вони й не признають ся. Як і треба було сподівати ся, люде цілком темні, зовсім „діти природи“, але більшість добре розуміє все, що їм кажеш. Грамотних є тільки 6—8 людей і то мало, один лише староста вміє добре читати. За кожную роботу одержують платню; на Німців не скаржать ся. В неділю 5/VIII зібрав я до 60 людей. Оповів, хто я й чоґо приїхав, потім став говорити про теперішній стан на Україні, а тоді прочитав і пояснив „Що треба знати кожному Українцеві“ й дещо з „Кобзаря“. Слухають радо. В селі є школа: новий гарний будинок. Дітей шкільного віку 60—70. Минулої зими науки не було. Діти бажають вчити ся, але тепер вони вештають ся без роботи й догляду. — Село М. має мешканців понад 250, з них 71 Жид, решта православні, є лишень одна польська родина. Інтелігенції нема. Старостою є Жид, неінтелігентний, звичайний крамарь. Є ще дяк, дуже старий, попівського роду, мало цікавий. Є церква. Школу спалили Москалі. Усі кращі будинки позаймали Жиди. Колишній будинок „монопольки“ здав ся-б під школу, але в нїм живуть Жиди й торгують горілкою й усячиною. А школа тут кочне потрібна, бо діти бажають учити ся навіть досерді дівчата ходили-б до школи. — Сьогодні 6/VIII їду в село О., потім С., бо вчора зранку було в мене кілька людей звідсіль і прохали книжок та часописей. На жаль не міг дати, бо не мав. Є тут поблизу старий підполковник Р., живе в своїм маєтку, але кажуть, що з нього не буде для нас користи. Вчора зранку був на селі, зібрав понад 100 людей. Пояснив що ми за люде, чоґо і як приїхали, що тут за край і хто в нїм живе. Потім прочитав дещо з газет „Хто ми“, „Межі України“, „Всеукраїнські зїзди“ і т. ин. Прочитав і пояснив „Як жив український народ“ та „Про державний лад у всяких народів“. Люде дуже цікавили ся. Від селян я довідав ся, що в селі Б. є учителька К., буду там післязавтра. 8/VIII по дорозі на село зустрів люде з ковельського повіту і я їм віддав усі часописі, які мав з собою“. Здало ся-б побільше таких фактичних відомостей про зайняті українські землі.

Краєвий зїзд російських соціалістів-революціонерів у Києві. Дня 22 серпня н. ст. відкрив ся у Києві краєвий зїзд соціалістів-революціонерів. Зразу був плян скликати зїзд усіх партійних організацій десяткох українських губерній, але потім вияснило ся, що українська область організуєть ся коло двох осередків: Харкова й Києва, і зїзд відвук ся в межах губерній, означених інструкцією Генеральному Секретаріатови. Зїзд розпочав К. Сухових рефератом про українську справу. Референт подав історію української справи у Києві, ріжні етапи взаїмних відносин між українською і неукраїнською демократією, підчеркуючи сприяючу ролу угоди в тім змислі, що здорові й щиро революційні українські елементи відмежували ся від політичних невідповідальних діячів національного большевизму, входячи в бльок з неукраїнською революційною демократією (К. Мисль з 23 серпня н. ст.).

Зміст: М. Троцький. Внутрішня боротьба в Росії й українська справа. — Криза в Укр. Іен. Секретаріаті триває далі. — Інструкція Іен. Секретаріатови на сесії У. Ц. Ради. — Уконституованне київської городської думи. — З голосів німецької преси про українську справу. — А. Вабюк. Стрілецька преса. Вісти.

Відповідає за редакцію: Микола Троцький.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.